

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2011

Štěpán Bärtrl

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Štěpán Bártl

**Vzestup Nové křesťanské pravice a vláda
Ronalda Reagana**

Bakalářská práce

Praha 2011

Autor práce: **Štěpán Bártl**

Vedoucí práce: **Mgr. Jana Sehnálková**

Rok obhajoby: 2011

Bibliografický záznam

BÄRTL, Štěpán. *Vzestup Nové křesťanské pravice a vláda Ronalda Reagana*. Praha, 2011. 59 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jana Sehnálková.

Abstrakt

Bakalářská práce „Vzestup Nové křesťanské pravice a vláda Ronalda Reagana“ se zabývá vlivem náboženství na politiku Spojených států, konkrétně za vlády prezidenta Ronalda Reagana v osmdesátých letech. Hnutí Nové křesťanské pravice na konci sedmdesátých let je představeno jako reakce na směřování americké společnosti v předešlých desetiletích a v kontextu takzvaných kulturních válek. Skrze politickou agitaci se křesťanská pravice snažila o prosazení konzervativních křesťanských hodnot v řadě sociálních otázek. Pomocí primárních zdrojů a sekundární literatury autor zkoumá, jak úspěšné bylo hnutí v prosazování a implementování svého programu. Zároveň si klade otázku, zda Ronald Reagan byl prezidentem křesťanské pravice. Práce je členěná do dvou tematických okruhů. První část představuje společenskou situaci ve Spojených státech po druhé světové válce a důvody, které přiměly konzervativní křesťany, aby se zapojili do politiky. Dále se zabývá ideologií, kterou křesťanská pravice zastávala, způsob, kterým své názory prezentovala a nejdůležitějšími organizacemi a osobnostmi hnutí. Druhá část se věnuje prezidentu Ronaldu Reaganovi a jeho vztahu s konzervativními křesťany. Na základě analýzy jeho politiky – především v oblasti sociálních otázek – práce dochází k závěru, že Reagan nebyl ideologií Nové křesťanské pravice natolik ovlivňován, aby se pokoušel politicky prosadit některé její cíle.

Klíčová slova

Ronald Reagan, Nová křesťanská pravice, Moral Majority, Jerry Falwell, Pat Robertson, evangelikálové, kulturní válka, ideologie, morální politika, sociální problematika,

Abstract

The bachelor's thesis "Ronald Reagan and the Rise of the New Christian Right" deals with the role of religion in American politics during Ronald Reagan's presidency in the 1980s. The emergence of the religious right movement is explained as a response to the social and cultural upheavals of the 1960s and the 1970s and as part of the so-called Culture War. The New Christian Right used political lobbying in an attempt to promote conservative values in various social issues. By analyzing primary sources and secondary literature, the author seeks to explain to what extent the movement was successful in implementing their program into actual policy. Furthermore, the thesis attempts to answer the question, whether Ronald Reagan was a president of the Christian Right. The thesis is divided into two sections. The first part deals with the main issues in American society after the Second World War and explains the reasons that led conservative Christians to become politically active. It goes on to explain the ideology behind the New Christian Right movement, the ways in which it tried to achieve its goals, and its most prominent organizations and members. The second part of the thesis deals with the 40th president and his relationship with the New Christian Right. Based on an analysis of Reagan's approach towards various social issues, the thesis comes to a conclusion that he was not influenced by the movement's ideology, at least not to the extent that it is sometimes assumed.

Keywords

Ronald Reagan, New Christian Right, Moral Majority, Jerry Falwell, Pat Robertson, evangelicals, culture war, ideology, moral politics, social issues,

Rozsah práce: 91 927 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17.5.2011

Štěpán Bártl

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí práce Mgr. Janě Sehnákové, která mi během psaní ochotně poskytovala rady, komentáře a konstruktivní kritiku. Zároveň bych chtěl poděkovat Americkému centru za poskytnutí literatury.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Štěpán Bärthl

E-mail:

bertleek@gmail.com

Semestr:

LS 2010

Akademický rok:

2009/2010

Název práce:

Vzestup Nové křesťanské pravice a vláda Ronalda Reagana

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

LS 2011

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Oldřich Tůma, PhD.

Vedoucí práce (není povinné):

Mgr. Jana Sehnálková

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Spojené státy na jedné straně důsledně oddělují politické instituce od církve, zároveň jsou však Američané velice zbožní a jejich morální (křesťanské) hodnoty mají nemalý vliv na politiku. Ať už v tom vidíme pravicový fundamentalismus či snahu zachovat tradiční hodnoty, náboženství dodnes hraje v USA velkou roli, kterou si jen stěží můžeme v našem převážně ateistickém státě představit. Tématu bych se chtěl věnovat především proto, že je s ohledem na současný vývoj v USA stále aktuální.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Cílem mé práce je představit vznik křesťanské pravice ve Spojených státech na konci 70. let a analyzovat, jak se projevovala za vlády Ronalda Reagana. Práce se soustředí na způsob, jakým křesťanská pravice prezentovala své názory, jaké byly její ideologické základy a jak ovlivňovala agendu Republikánské strany a prezidenta Reagana konkrétně. Na základě analýzy Reaganových politik a v kontextu probíhajících kulturních válek se práce pokusí odpovědět na otázku, zda Ronald Reagan byl či nebyl prezidentem křesťanské pravice.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Vzestup křesťanské pravice v 80. letech souvisel se společenským vývojem USA v předešlých desetiletích. Strach ze sociální desintegrace v důsledku progresivních hnutí 60. let, změny ve společnosti související s bojem za občanská práva i kandidatura konzervativního Barryho Goldwatera na post amerického prezidenta způsobily postupný přechod států tzv. Bible beltu k Republikánské straně. Kontroverzní témata jako práva homosexuálů, potraty, evoluce vs. kreacionismus či modlitby ve školách vedly k volání po návratu k tradičním křesťanským hodnotám a posílení konzervativních postojů. Práce se zaměří na vznik křesťansko-konzervativních hnutí (např. Moral Majority Jerryho Falwella, Christian Coalition Paty Robertsona atd.), nárůst jejich popularity zejména za vlády Ronalda Reagana, jejich vliv na Reaganovu administrativu a roli v kulturních válkách 80. let.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

Práce bude rozdělena na dvě základní části. V první části se chci zabývat vzestupem křesťanské pravice jako politického hnutí v kontextu společenské situace v USA. V jednotlivých podkapitolách nastíním její ideologický základ, hlavní představitele a organizace. Zároveň se budu zabývat jejím vlivem na politické scéně. V druhé části se budu věnovat prezidentství Ronalda Reagana jako důsledku návratu ke konzervativnímu myšlení v Americe. Práce bude hledat odpověď na otázku, zda byl Reagan prezidentem křesťanské pravice. V této části ukáži, jaký vliv měla křesťanská pravice na Reaganovo zvolení prezidentem, jak moc její názory Reagana ovlivňovaly a zda se promítaly v tvorbě jeho politiky. Zároveň se bude věnovat postoji Ronalda Reagana vůči tématům kulturních válek, jak moc se jeho postoje slučovaly s názory křesťanské pravice a zda v kulturních válkách působil spíše jako prostředník nebo zda je sám podněcoval.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

DALLEK, Robert. Ronald Reagan: The Politics of Symbolism. Cambridge: Harvard University Press. 1999
EDEL, Wilbur. Defenders of the Faith: Religion and Politics from the Pilgrim Fathers to Ronald Reagan. New York: Praeger Publisher. 1987.
HAYWARD, Steven F. The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution: 1980-1989. New York: Crown Forum. 2009.
HULSETH, Mark. Religion, Culture, and Politics in the Twentieth-Century United States. New York: Columbia University Press. 2007.
LIENESCH, Michael. Redeeming America: Piety and Politics in the New Christian Right. The University of North Carolina Press. 1993.
MARTIN, William. With God On Our Side: The Rise of the Religious Right in America. New York: Broadway Books. 1996.
NEUHAUS, Richard John. Piety and Politics. Ethics & Public Policy Center. 1987.
Ronald Reagan Presidential Foundation & Library. <http://www.reaganfoundation.org/>
WALD, Kenneth D., CALHOUN-BROWN, Allison. Religion and Politics in the United States. Rowman & Littlefield Publishers. 2006.
WILENTZ, Sean. The Age of Reagan: A History, 1974-2008. New York:Harper Perennial. 2008.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD.....	2
<i>Rozbor literatury</i>	5
1. PROMĚNY AMERICKÉ SPOLEČNOSTI V KONTEXTU KULTURNÍCH VÁLEK 60. A 70. LET	7
2. NOVÁ KŘESŤANSKÁ PRAVICE	17
2.1 <i>Definice, ideologie, elektorát</i>	18
2.2 <i>Křesťanský hlas, Náboženský kulatý stůl a Pat Robertson</i>	21
2.3 <i>Morální většina Jerryho Falwella</i>	23
2.4 <i>Prezidentské volby v roce 1980</i>	26
3. RONALD REAGAN A NOVÁ KŘESŤANSKÁ PRAVICE.....	27
3.1 <i>Reaganův politický a náboženský profil</i>	27
3.2 <i>Křesťanská pravice v Reaganově administrativě</i>	31
3.3 <i>Reagan a potraty</i>	35
3.4 <i>Reagan a školství</i>	37
3.5 <i>Reagan a AIDS</i>	38
3.6 <i>Reagan a Nejvyšší soud</i>	41
3.7 <i>Reaganova rétorika a symbolická podpora Nové křesťanské pravici</i>	43
ZÁVĚR.....	47
SUMMARY	49
POUŽITÁ LITERATURA	50
SEZNAM PŘÍLOH.....	56
PŘÍLOHY	57

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou propojení náboženství a politiky ve Spojených státech amerických, konkrétně fenoménem tzv. *Nové křesťanské pravice* a jejím vlivem na vládu čtyřicátého prezidenta Spojených států Ronalda Reagana. Pro českého čtenáře může být důraz kladený na „mravní politiku“ v Americe poněkud cizí. Je třeba zdůraznit, že Spojené státy jsou oproti Evropě a zejména oproti České republice mnohem zbožnější. Ačkoliv otcové zakladatelé vytvořili sekulární politický systém, který důsledně dodržuje princip odluky církve od státu, nelze přehlížet skutečnost, že náboženství hrálo a dodnes ve Spojených státech hraje velice důležitou roli. Už samotné založení první americké kolonie skupinou puritánů – radikálních protestantů hlásajících očistu víry a mravnost ve veřejném životě – mělo náboženské konotace a přetrvávající důraz na morálku ve veřejném životě je tedy logický.

Hnutí *Nové křesťanské pravice*, jak bylo označeno médii a akademiky, vzniklo v návaznosti na obrovské sociální změny v americké společnosti po druhé světové válce. Hnutím za občanská práva Afroameričanů v 60. letech počínaje, liberálními rozhodnutími Nejvyššího soudu konče, toto období přineslo společenskou liberalizaci a s tím související odklon od tradičních konzervativních amerických hodnot. Politickou agitací a snahou prosadit křesťansko-konzervativní hodnoty v řadě sociálních otázek se křesťanská pravice snažila zabránit úpadku mravů ve společnosti. Do konce sedmdesátých let se tak etablovala jako důležitý hráč na americké politické scéně. Mezi hlavní cíle křesťanské pravice patřilo přijetí legislativy zakazující potraty, omezení práv homosexuálů, znovuzavedení modliteb do škol a povolení výuky evoluce jen po boku teorie kreacionismu.

Nová křesťanská pravice se sjednotila okolo prezidentské kandidatury Ronalda Reagana v roce 1980. Jeho profil sice neodpovídal typické představě kandidáta konzervativních křesťanů, přesto právě Reagan hnutí podpořil a získal na svou stranu. Představitelé křesťanské pravice následně Reaganovo vítězství ve volbách chápali převážně jako svou zásluhu.

Křesťanskou pravici lze zkoumat ve dvou rovinách; může se na ni nahlížet jednoduše jako na voličskou základnu, což je poměrně přímočaré, anebo zkoumat

implementaci její ideologie do skutečné politiky, a to již tak jednoznačné není. Tato práce se zabývá převážně druhým úhlem pohledu.

Více než pouhou analýzu *Nové křesťanské pravice* si tato práce klade za cíl vysvětlit, zda a do jaké míry byl prezident Reagan ovlivňován její ideologií. Reagan často bývá označován za prezidenta křesťanské pravice. Byl však její vliv opravdu tak markantní? Promítaly se křesťansko-konzervativní hodnoty v politice, kterou Reagan v Bílém domě prosazoval? Na základě rozboru Reaganovy politiky – především v oblasti sociálních otázek a v kontextu probíhajících kulturních válek – se tato práce pokusí zodpovědět otázku, zda Ronald Reagan byl či nebyl prezidentem křesťanské pravice.

V současnosti se 78,4 % veškerého obyvatelstva USA označuje za křesťany.¹ Ačkoliv se tedy jedná o převážně křesťanský národ, náboženské dělení je přesto nesmírně složité a komplexní, jelikož existuje nespočet denominací a kongregací, přičemž žádná nemá podporu většiny obyvatel. Největší církví v USA je katolická církev (23,9 %), většina obyvatel (51,3 %) je však protestantského vyznání. Existují desítky různých protestantských církví, největší složku věřících tvoří evangelikálové (26,3 %), liberálnější *mainline* protestanti (18,1 %) a příslušníci afroamerických církví (6,9 %).

Až do vzniku Darwinovy teorie evoluce, která zpochybňovala literární výklad Bible, patřili evangelikálové do většinového proudu protestantismu. V důsledku názorového rozkolu však došlo ve dvacátých letech 20. století k vytvoření liberálního (*mainline*) a fundamentalistického proudu. Liberální křesťané zakomponovali evoluci do své teologie, protože věřili, že jen tímto způsobem se podaří zachovat význam křesťanství v moderní době, zatímco fundamentalisté zůstali věrni doslovnému pojetí Bible. V rámci fundamentalistického hnutí však došlo k dalšímu štěpení – fundamentalisté v pravém slova smyslu zanevřeli na společnost a stáhli se do ústraní, zatímco druhá skupina tzv. neo-evangelikálů se postupně opět zapojila do společnosti (pod názvem evangelikálové).² Tato práce bude z velké části pojednávat právě o evangelikálních protestantech, jelikož představovali nejdůležitější prvek *Nové křesťanské pravice*.

Co se terminologie týče, práce využívá pojmu evangelikál tak, jak jej definovala *Gallupova organizace*. Podle ní musel evangelikál splňovat tři kritéria – musel být

¹ The Pew Forum on Religion & Public Life. *U.S. Religious Landscape Survey: Religious Affiliation*.

² MEAD, Walter Russell. *God's Country. Foreign Affairs*. 2006, vol. 85, September/October, s. 2.

znovuzrozeným, tj. rozhodl se zasvětit svůj život Ježíši Kristu; věřil v doslovný výklad Bible, tedy, že se doopravdy jedná o slovo Boží; a vyzýval ostatní, aby věřili v Ježíše Krista.³ Podle této definice existovalo na konci 70. let padesát milionů evangelikálů, přičemž deset milionů z nich bylo fundamentalistů.⁴

Práce vychází jak z primárních, tak ze sekundárních zdrojů. Z metodologického hlediska je tato bakalářská práce deskriptivní analýzou s komparativními prvky, zakládající se na kvalitativním přístupu. V první kapitole práce identifikuje hluboké společenské změny, které zasáhly americkou společnost v 60. letech a které výrazně ovlivnily formování Nové křesťanské pravice – tato kapitola tak zasazuje Reaganovo prezidentství do širšího historického a sociokulturního kontextu. Hlavní metodou práce je analýza politických kroků prezidenta Reagana a diskursivní analýza primárních zdrojů – mj. projevů, programových prohlášení, autobiografie prezidenta Reagana, rozhovorů s představiteli křesťanské pravice. Analýzou primárních i sekundárních zdrojů tak byla identifikována hlavní témata, která byla pro Novou křesťanskou pravici klíčová. Následovalo srovnání postojů Nové křesťanské pravice s postoji Ronalda Reagana a jeho administrativy.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První se zabývá proměnami americké společnosti v kontextu tzv. *kulturních válek* v 60. a 70. letech. Účelem této kapitoly je zasadit ústřední téma práce do širšího kontextu a ukázat vliv náboženství na politickou kulturu USA. Zároveň má tato kapitola nastínit společenské klima, jež předcházelo náboženskému obrození, které vyvrcholilo právě za vlády prezidenta Reagana. Druhá kapitola se již konkrétně zabývá vzestupem konzervativních křesťanů a jejich zapojením do politiky. V první podkapitole je definován pojem *Nová křesťanská pravice*, další podkapitoly detailně zkoumají nejdůležitější organizace a osobnosti hnutí, jejich program a klíčová témata. Třetí, stěžejní kapitola bakalářské práce, zkoumá prezidenta Reagana a jeho vztah ke křesťanské pravici. Jak již bylo řečeno, Reagan bývá často označován za prezidenta křesťanské pravice – tato kapitola pomůže rozhodnout, zda jím opravdu byl. První podkapitola nastíní politický profil Ronalda Reagana a vliv náboženství na jeho názory. Další podkapitoly analyzují konkrétní témata, jež byla pro křesťanskou pravici důležitá a způsob, jakým se k nim prezident

³ NEWPORT, Frank. *Gallup* [online]. 24.6.2005 [cit. 2011-05-12]. Who Are the Evangelicals? Dostupné z WWW: <<http://www.gallup.com/poll/17041/Who-Evangelicals.aspx>>.

⁴ Frank Lambert: *Religion in American Politics: A short history*. Princeton University Press. 2008 Princeton, New Jersey. s. 203-204.

stavěl. Na základě zjištěných faktů dojde k rozhodnutí, zda-li byl Reagan opravdu ovlivňován ideologií *Nové křesťanské pravice*.

Dle mého mínění Ronald Reagan nebyl ovlivňován ideologií *Nové křesťanské pravice*, alespoň ne do takové míry, jak se může na první pohled zdát. Reagan byl zajisté hluboce věřícím člověkem a jeho víra byla založena na podobných principech jako přesvědčení představitelů křesťanské pravice, zároveň byl však pragmatickým politikem, jenž si uvědomoval, jak je důležité získat a udržet si podporu konzervativních voličů.

Tato práce se nezabývá rolí víry v americké zahraniční politice. Jistě by šel zkoumat Reaganův přístup ke studené válce pomocí křesťanské víry jako boj dobra a zla. Zároveň by bylo možné analyzovat, do jaké míry ovlivnila křesťanská morálka „křižácké výpravy“ Spojených států v druhé polovině 20. století. Ačkoliv křesťanská pravice do svého programu zahrнула i zahraničněpolitické otázky, primární motivací pro zapojení konzervativních křesťanů do politiky byla sociální problematika. Z tohoto důvodu se tato bakalářská práce zabývá téměř výhradně vnitropolitickými tématy.

I když se vliv křesťanské pravice uvádí především v souvislosti s obdobím vlády Reagana, problematika napojení náboženství na politiku je stále aktuální. Ve Washingtonu D.C. stále existuje silné křesťanské lobby, kontroverzní témata, jako práva homosexuálů, potraty, modlitby ve školách či výuka teorie kreacionismu, jsou stále jablkem sváru mezi konzervativci a liberály a i dnes si jen těžko lze představit, že by se prezidentem USA stal ateista. Se zvolením George W. Bushe prezidentem v roce 2001 se opět potvrdilo, že víra je důležitým hybatelem v politice a lze spekulovat, zda současný vliv evangelikálů a konzervativních křesťanů obecně nebyl v průběhu Bushovy administrativy ve výsledku vyšší než za Reagana. Ani to však není primárním cílem mé práce a jen budoucí výzkum může tuto hypotézu potvrdit či vyvrátit.

Rozbor literatury

Jak Ronald Reagan, tak náboženská pravice vzbuzují ve Spojených státech vlnu emocí jak pozitivních, tak negativních. Při analýze dostupné literatury bylo nutné počítat s touto skutečností a brát zřetel na náboženský profil autorů a osobní stanovisko ke kontroverzním tématům *kulturních válek*, jelikož mohly ohrožovat neutralitu textu. Literatura křesťansko-konzervativních autorů pochopitelně zaujímala shovívavé

stanovisko ke křesťanské pravici a místy zveličovala vliv hnutí na prezidenta. Liberální autoři zase inklinovali k démonizaci hnutí a k tvrdé kritice Reagana. Dále lze hledat rozdíly v dobové literatuře, která spatřovala hlubší vztah mezi *Novou křesťanskou pravici* a Reaganem, a současnou historiografií, kde jsou autoři s odstupem času mnohem pragmatičtější a tomuto fenoménu připisují podstatně menší význam.

Vzhledem ke 100. výročí narození Ronalda Reagana právě v letech 2010 a 2011 vyšlo mnoho publikací, které nabízejí nový pohled na 40. amerického prezidenta. Již v minulosti ale o čtyřicátém prezidentovi USA vyšlo v anglickém jazyce nepřeborné množství sekundární literatury, především zaměřené na roli, kterou sehrál v ukončení studené války se Sovětským svazem, popřípadě o ukončení liberální éry v americké politice a o nastolení konzervativního směru, založeném na minimálních vládních zásadách a specifickém ekonomickém systému. Ke vztahu Ronalda Reagana k náboženství a ke křesťanskému lobby se však většina titulů vyjadřuje jen velice zběžně, v českém prostředí žádná podobná analýza neexistuje. Z tohoto důvodu práce vychází téměř výhradně z anglofonní literatury, dostupné v Knihovně společenských věd T. G. Masaryka v pražských Jinonicích, v knihovně Amerického centra v Praze a z článků, popřípadě literatury dostupné na internetu.

První kapitola o poválečné americké společnosti vychází především z knihy Stevena Haywarda *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order 1964-1980*, Kennetha Walda a Allison Calhoun-Brownové *Religion and Politics in the United States* a z výborné monografie Williama Martina *With God On Our Side: The Rise of the Religious Right in America*, která byla užitečným zdrojem v průběhu celé práce.

Druhá kapitola je založena na početné sekundární literatuře o *Nové křesťanské pravici* a na odborných a novinových článcích. Za zmínění stojí jediný článek o křesťanské pravici v českém prostředí od novináře Daniela Rause na webových stránkách Českého rozhlasu.

Třetí kapitola vycházela částečně z primárních zdrojů – především z Reaganových projevů, dostupných na webových stránkách *Prezidentské knihovny Ronalda Reagana*, dále pak z přepisu dokumentárního filmu PBS *God in America* o křesťanské pravici, obsahujícím rozhovory s hlavními představiteli hnutí a v neposlední řadě také z memoárů Ronalda Reagana *Život jednoho Američana*. Ze sekundární literatury byla využita mimo jiné monografie Lou Cannona *President Reagan: The Role of a Lifetime*, která detailně popisuje Reaganovo působení v Bílém

domě, dále *Rendezvous with Destiny: Ronald Reagan and the Campaign that Changed America* od Craiga Shirleyho, v níž je popsána Reaganova předvolební kampaň a druhý díl Haywardovy knihy *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution 1980-1989*, kde je alespoň rámcově představen Reaganův postoj k sociálním otázkám. Obecně je ve výše zmiňovaných dílech kladen veliký důraz na Reaganův zahraničněpolitický postoj a z vnitropolitických témat převážně na ekonomickou reformu, zatímco prezidentově víře, náboženskému lobby a sociálním otázkám je věnován podstatně menší prostor. To samé platí i o prezidentovu memoáru, ve kterém se o své víře zmiňuje jen velice zběžně a o svém vztahu s konzervativními křesťany nemluví vůbec. Za zmínku stojí také kniha Roberta Dalleka *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*, jež poskytuje dobový výklad Reaganova působení v Bílém domě a článek Davida Marleye *Ronald Reagan and the Splintering of the Christian Right*, který se zabývá faktickým vlivem křesťanské pravice na prezidenta.

1. Proměny americké společnosti v kontextu kulturních válek 60. a 70. let

Pro pochopení role, kterou křesťanská pravice zaujala v americké politice po nástupu Ronalda Reagana do Bílého domu, je nejprve nutné alespoň rámcově představit proměny, kterými americká společnost za dvě předcházející desetiletí prošla, a problémy, kterými se zabývala. Účelem této kapitoly není popsat veškeré, často velice komplexní jevy, nýbrž představit zásadní mezníky ovlivňující tehdejší americké smýšlení. V porovnání s bojem za občanská práva Afroameričanů nebo válkou ve Vietnamu se zavedení sexuální výchovy do škol či liberalizace protipotratových zákonů jeví jako zdánlivě nevýznamné události. Právě vnitropolitická témata a sociální otázky tohoto typu však měly obrovský vliv na formaci křesťansko-konzervativního bloku a jeho následného zapojení do politického života.

Na jednu stranu existuje v USA důsledné oddělování politických institucí od církve, americká populace je však hluboce zbožná a náboženství nelze vnímat pouze jako povrchový jev převážně sekulární společnosti. Právě mix náboženské a sekulární kultury, který je pro Ameriku typickým, vede často k protichůdným závěrům

a následným konfrontacím.⁵ Ať už se jedná o legislativu týkající se interrupce, pornografie, regulace drog a alkoholu, hazardních her či práv homosexuálů, klíčovou roli v sociální problematice nemají materiální faktory, ale kulturní a často hluboce zakořeněné hodnoty. Jejich důležitým zdrojem často bývá víra.⁶ Spory ohledně přístupu k těmto otázkám jsou zahrnovány pod pojem „kulturní válka“.

V původním významu je pojem „kulturní válka“ spojován s Bismarckovým tažením proti katolické církvi v nově etablovaném Německém císařství v 70. letech 19. století. Lépe než *Kulturkampf* však pro tuto práci poslouží definice kulturního konfliktu podle sociologa Jamese Huntera jako „politického a sociálního nepřátelství pramenícího z různých systémů mravního chápání.“⁷

Podle Hunterovy teorie „kulturní války“ Američané v minulosti sdíleli společnou „biblickou kulturu“, kterou spojovala víra v transcendentní nejvyšší bytost, jejíž morální autoritou bylo třeba se řídit. Od konce druhé světové války se však rostoucí část populace začala řídit novým světonázorem, jenž stavěl jednak na ideálech osvícenství a sekulární společnosti a jednak na racionálně a subjektivně smýšlejícím jedinci.⁸ Ten Hunter zahrnuje pod pojem kulturní progresivismus. Podle něj došlo k polarizaci společnosti do dvou zneprátených táborů – náboženských tradicionalistů na jedné straně a progresivních věřících a sekularistů na straně druhé. Pět hlavních témat – rodina, vzdělání, media, právo a politika – tak vytvořilo konfliktní linie, podél nichž se „bojuje“ o budoucnost americké společnosti.⁹ Na Huntera se patrně odkazoval v roce 1992 i prezidentský kandidát Pat Buchanan, když na sjezdu republikánské strany prohlásil, že „v této zemi probíhá náboženská kulturní válka, stejně významná pro budoucnost tohoto národa, jako sama studená válka, protože v tomto případě se jedná o válku o duši Ameriky.“¹⁰ Přestože teorie kulturní války hrubě zjednodušuje skutečnost

⁵ WALD, Kenneth D.; CALHOUN-BROWN, Allison. *Religion and Politics in the United States*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2007, s. 24.

⁶ Ibid. s. 145.

⁷ Introduction. In CHAPMAN, Roger. *Culture Wars: An Encyclopedia of Issues, Viewpoints, and Voices, Volume I*. Armonk: M.E. Sharpe, Inc., 2010, s. xxix.

⁸ Z těchto předpokladů vycházeli již otcové zakladatelé, podle Huntera se však většinová společnost začala v takové míře sekularizovat až po válce.

⁹ Introduction. In CHAPMAN, Roger. *Culture wars....*, s. xxix.

¹⁰ "There is a religious war going on in this country, a cultural war as critical to the kind of nation we shall be as the Cold War itself, for this war is for the soul of America." *Patrick J. Buchanan - Official Website* [online]. 17.7.1992 [cit. 2011-03-27]. 1992 Republican National Convention Speech. Dostupné z WWW: <<http://buchanan.org/blog/1992-republican-national-convention-speech-148>>.

(obrazem jasně definovaných ohnisek napětí), vývoj 60. a 70.let jí dává do jisté míry za pravdu.¹¹

V souvislosti s neúspěchem ve Vietnamu a rostoucí nedůvěrou k „přebujelé vládě“, zažíval liberalismus v těchto letech svou zatím největší krizi. Přerod v Reaganův konzervatismus 80. let se však týkal především politických a ekonomických témat, zatímco k sociálním otázkám se Američané stavěli stále tolerantněji.¹² Došlo tak k pronikavé přeměně amerických mravů a zvyků, kdy se souběžně s rozmachem politického konzervatismu rozvíjel tzv. *lifestyle liberalism* – liberalismus životního stylu.¹³

V poválečném období proběhlo několik důležitých sociálních změn. Velkým tématem druhé poloviny 50. let a první poloviny let 60. byla rasová desegregace, jež proběhla na americké poměry mimořádně rychle. Od roku 1954, kdy Nejvyšší soud (NS) prohlásil segregaci Afroameričanů na veřejných školách za protiústavní, získal boj za občanská práva nový impuls. Zákon o občanských právech z roku 1964 a Zákon o volebních právech o rok později představují nejdůležitější milníky pro ukončení rasové diskriminace v USA.¹⁴

Doslova zemětřesení ve společnosti vyvolala sexuální revoluce. Od roku 1948, kdy světlo světa spatřil bestseller Alfreda Kinseyho *Sexuální chování muže*, se téma lidské sexuality (včetně mimomanželského styku a homosexuality) dostalo do širšího veřejného diskurzu, což se v konzervativních kruzích setkalo s naprostým nepochopením. Vynález antikoncepční pilulky v roce 1960 jen urychlil proces změny uvnitř většinové populace a jejího vnímání sexu.¹⁵ Konzervativní křesťany a fundamentalisty též pobouřila skutečnost, že Američané zpochybňují tradiční sociální a genderové role, což dle jejich názoru podemílá stabilitu společnosti a pro mnohé porušuje samotné zákony Boží.¹⁶

Za jednu z prvních „bitev“ kulturní války, jež se vyostřila v následujících dekádách, můžeme považovat spor o zařazení sexuální výchovy do osnov základních škol v kalifornském Anaheimu v roce 1965. Školní program s názvem *Rodinný život*

¹¹ DOUTHAT, Ross. The Changing Culture War. *The New York Times* [online]. 6.12.2010, [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.nytimes.com/2010/12/06/opinion/06douthat.html>>.

¹² HAYWARD, Steven F. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order, 1964-1980*. New York: Three Rivers Press, 2001. s. xxix.

¹³ Ibid. s. xxx.

¹⁴ RABKIN, Jeremy. The Supreme Court in the Culture Wars. *Public Interest*. Fall 1996, 125, s. 9.

¹⁵ MARTIN, William. *With God On Our Side: The Rise of the Religious Right in America*. New York: Broadway Books, 2005, s. 100-101.

¹⁶ WALD, K. Religion and Politics..., s. 187.

a sexuální výchova (Family Life and Sex Education, FLSE) se nezaměřoval pouze na sex; jako hlavní cíl si kladl „vytvoření rodiny postavené na lásce, oddanosti a spolupráci“.¹⁷ Některým konzervativně založeným rodičům se však nelíbila skutečnost, že na sebe školy berou zodpovědnost vštěpovat jejich dětem morální hodnoty, jež se tradičně předávaly v rodině. Například o homosexualitě se ve FLSE mluvilo jako o alternativním životním stylu a nikoli jako o deviaci, což bylo v rozporu s přesvědčením mnohých fundamentalistů, pro které homosexualita nebyla pouze amorální, ale představovala určitou „zvrhlost charakteru“.¹⁸ Skupina odpůrců sexuální výchovy v Anaheimu nebyla početná, ale byla mimořádně dobře organizovaná. Přestože 80% rodičů povolilo studentům hodiny sexuální výuky navštěvovat, právě zbylých dvacet procent a především skupina kolem časopisu *The Anaheim Bulletin* ve výsledku dosáhla svého. Školní rada sice program nezrušila přímo (což by vyvolalo protesty), ale opakovaným přepisováním osnov a oklešťováním probíraných témat se jí podařilo program do konce 60. let „zadupat do země“. Stejným způsobem se situace vyvinula i v jiných částech USA – konzervativním silám se podařilo sexuální výchovu zakázat v New Jersey a jiných státech.¹⁹

Ve školství obecně se můžeme opakovaně setkat s ostrými konfrontacemi mezi liberály a tradicionalisty. U Nejvyššího soudu skončila v roce 1962 námitka skupiny rodičů z New Yorku, kteří nesouhlasili se státem nařízenou modlitbou na veřejných školách.²⁰ Zdánlivě neškodnou ranní modlitbu (formulovanou velice obecně, aby neurazila žádné konkrétní náboženství) prohlásil soud za protiústavní.²¹ Porušila totiž jeden ze základních pilířů USA – princip odluky církve od státu.²² Ačkoliv se bezprostředně po rozhodnutí soudu proti zákazu nezvedla větší vlna odporu, případ školní modlitby je důležitý z dlouhodobého hlediska. Právě za Reaganovy administrativy se totiž otázka dobrovolného modlení ve školách opět dostala do

¹⁷ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 103.

¹⁸ Ibid. s. 100.

¹⁹ Ibid. s. 110-114.

²⁰ MOUNTJOY, Shane. *Engel v. Vitale: School Prayer and the Establishment Clause*. New York: Infobase Publishing, 2007, s. 12-13.

²¹ *Justia.com: US Supreme Court Center* [online]. 2004-2011 [cit. 2011-04-01]. ENGEL V. VITALE, 370 U. S. 421 (1962). Dostupné z WWW: <<http://supreme.justia.com/us/370/421/case.html>>.

²² Princip odluky církve od státu je původem přisuzován Thomasi Jeffersonovi a ve své podstatě se nachází v prvním dodatku Ústavy USA. Viz. HUTSON, James. *Library of Congress* [online]. 1998 [cit. 2011-04-01]. A Wall of Separation. Dostupné z WWW: <<http://www.loc.gov/loc/lcib/9806/danpre.html>>.

veřejného diskurzu, tentokrát za hlasité podpory již plně organizované křesťanské pravice.²³

Dalším trnem v oku konzervativních křesťanů se stala žaloba skupiny právníků z Mississippi z roku 1969 obviňující daňový úřad (Internal Revenue Service, IRS) za to, že navzdory protidiskriminačním opatřením poskytuje daňové úlevy školám podporujícím segregaci. V důsledku toho IRS přehodnotil své jednání a nařídil školám, jež chtěly nadále daňové výjimky využívat, aby vytvořily nové programy pro integraci černošských studentů.²⁴ Toto rozhodnutí obzvláště popudilo evangelikální a fundamentalistické církve, které často soukromé „segregační akademie“ vedly a vnímaly je jako azyl před volnomyšlenkářským a nemravným veřejným školstvím.²⁵

Přes obrovský materiální a technologický posun symbolizovalo období 70. let pro Američany úpadek, pesimismus a vyčerpání.²⁶ Unaveni byli především z dlouhé, nepopulární a zdánlivě nekončící války ve Vietnamu, jež se s odhalením masakru ve vesnici My Lai stala ještě zatracovanější.²⁷ Zrovna tak však byla většinová společnost nespokojena i s protiválečným hnutím a *Novou levicí*²⁸, jež začala upadat v důsledku násilnosti levicových extrémistů.²⁹ Jen těžko lze popsat deziluzi, kterou pro Američany (a obzvláště pro evangelikály, kteří si tolik zakládali na mravní politice) znamenala aféra Watergate. Odnegli si z ní „obtisk americké politiky ve své nejspinavější podobě“ a dlouhotrvající nedůvěru vůči vládě.³⁰

Na druhou stranu pokračovala 70. léta v trendu kulturní a sociální liberalizace, jež nastartovala předchozí dekáda. Dramaticky vzrostl počet svobodných lidí, kteří spolu bydleli, ale instituci manželství shledávali zastaralou.³¹ Předmanželský sex přestal být v důsledku sexuální revoluce tabu. I homosexualita se v tomto období stala veřejností relativně tolerovaným jevem, ke kterému značně přispělo rozhodnutí

²³ RABKIN, J. *The Supreme Court in the Culture Wars*. s. 17.

²⁴ Ibid. s. 10.

²⁵ Ibid. s. 11.

²⁶ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, s. 292.

²⁷ Ibid. s. 294.

²⁸ Nová levice byla hnutím, které působilo především v 60. a na začátku 70. let. Kritizovala diskriminaci proti černochům, etnickým minoritám a ženám; zastávala právo jedince na osobní vyjádření – např. sexuální a jazykové; demonstrovala proti jadernému zbrojení, válce ve Vietnamu a obecně přijímanému principu zadržování komunismu za každou cenu. Snahou radikálně demokratizovat společnost odhalila hluboké konfliktní linie v rámci americké společnosti. CHAPMAN, Roger. *Culture Wars: An Encyclopedia...*, s. 398.

²⁹ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, s. 302, 308.

³⁰ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 147-148.

³¹ Takzvaných POSSLQs – Persons of the Opposite Sex Sharing Living Quarters – bylo v roce 1960 17 000, o deset let později již 143 tisíc. Ibid. s. 291.

Americké asociace psychiatrů odstranit ji ze seznamu psychických poruch.³² Několikadenní Stonewallské nepokoje, jež následovaly v červnu 1969 po policejním zásahu proti gay klubu v newyorské Greenwich Village, představovaly první násilnou reakci ze strany gayů proti policejní šikaně a přelomový moment v boji za práva homosexuálů.³³ Tyto nepokoje byly pro legitimizaci homosexuality stejně důležité, jako byl autobusový bojkot v Montgomery pro hnutí za práva Afroameričanů.³⁴

Takzvaná „bitva o učebnice“ v západovirginském okrese Kanawha však dala na počátku 70. let najevo, že kulturní liberalizace zdaleka nezasáhla celou společnost. Opět se jednalo o výuku na základních školách, tentokrát šlo o seznam doporučených učebnic, které se některým konzervativním rodičům zdály „protikřesťanské, protiamerické, se záměrem indoktrinovat studenty ateistickým a relativistickým názorem na mravy.“³⁵ Za hlavní problém považovali odpůrci nových učebnic důraz na „nestandardní angličtinu“, tedy na díla hispánských a afroamerických autorů, jež byla v rámci *affirmative action* politiky do seznamu zahrnuta.³⁶ Konflikt mezi konzervativními křesťany a zastánci nových učebnic dosáhl masivních rozměrů, způsobil bojkot a dočasné uzavření některých škol.³⁷ Ještě více než v Anaheimu lze ve střetu o učebnice v Západní Virginii sledovat nový fenomén, ve kterém došlo ke sblížení pravicové politiky a konzervativního náboženství. Občanská iniciativa působící v rámci anaheimské komunity si postupně získala přízeň a politickou podporu konzervativního think-tanku *Heritage Foundation* či organizace *John Birch Society*³⁸ a celý problém tak nabral nových rozměrů.³⁹ Tato epizoda představuje důležitý mezník pro vzestup *Nové křesťanské pravice* (a de facto první vítězství evangelikálů v kulturní válce), jejíž tradicionalistický přístup ke vzdělávání si našel příznivce daleko za

³² Gays in the Military. In CHAPMAN, Roger. *Culture wars...*, s. 209.

³³ Ibid. s. 206.

³⁴ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, s. 311.

³⁵ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 119.

³⁶ KAY, Trey; GEORGE, Deborah; BUMGARDNER, Stan. *American RadioWorks* [online]. c2011 [cit. 2011-04-01]. The Great Textbook War. Dostupné z WWW: <<http://americanradioworks.publicradio.org/features/textbooks/>>.

³⁷ WALD, K. *Religion and Politics...*, s. 212.

³⁸ Vlivná ultrakonzervativní organizace v 60. letech. John Birch Society byla založena v roce 1958 Robertem Welchem; prosazovala omezenou vládu a bojovala proti komunismu. Ten spatřovala v hnutí za občanská práva, v Kongresu, OSN i jinde. BARRY, Dan. *The New York Times* [online]. 25.6.2009 [cit. 2011-05-13]. Inside the John Birch Society. Dostupné z WWW:

<http://www.nytimes.com/interactive/2009/06/25/us/20090626_land_john_birch_society/index.html>.

³⁹ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 140-143.

hranicemi Západní Virginie.⁴⁰ Po zvolení Reagana prezidentem tlak na cenzurování „nevhodných“ knih opět zesílil.⁴¹

V roce 1972 Senát valnou většinou schválil znění ústavního dodatku o zrovnoprávnění (*Equal Rights Amendment, ERA*), který měl zajistit rovnost před zákonem, nehledě na pohlaví. Krom Republikánské strany se ve veřejných průzkumech pro ratifikaci ERA vyjádřily dvě třetiny Američanů.⁴² Ronald Reagan v té době například prohlásil, že „plně podporuje ERA a bude potěšen, když bude jeho jméno použito k získání další podpory.“⁴³ Proti dodatku se však rozjela pozoruhodná kampaň s úkolem překazit jeho ratifikaci v jednotlivých státech, což se nakonec opravdu podařilo. Proces ratifikace se zastavil na 35 státech – o tři méně než bylo nutné k schválení dodatku.⁴⁴ Zajímavé však je, že ERA nepohřbil „Barry Goldwater, Jerry Falwell nebo jiná kombinace šovinistických prasat“, jak lamentovala jistá feministická autorka v roce 1986, „ale ženy, které se cítily odcizeny feministickému hnutí, protože působilo elitářsky a odděleně od obyčejných životů.“⁴⁵ Myslela tím ženy křesťanské pravice.

Pokud se do této doby jednalo jen o jakousi předeheru k širšímu ideologickému střetu v rámci polarizující se společnosti, rozhodnutí Nejvyššího soudu v případě *Roe vs. Wade*⁴⁶ v roce 1973 naplno vyostřilo společenský konflikt a posloužilo jako katalyzátor pro vstup konzervativních křesťanů do politiky.⁴⁷ V 70. letech se totiž přísné protipotratové zákony v USA stávaly terčem stále větší kritiky, především v případech, kdy se jednalo o znásilnění, incest nebo o těhotenství ohrožující zdraví matky. Liberální rozhodnutí o legalizaci „interrupce na požádání“ (*abortion-on-demand*) však překročilo veškerá očekávání – postavilo problematiku umělé interrupce do popředí politické

⁴⁰ KINCHENLOE, Joe L. *Understanding the New Right and its Impact on Education*,. Bloomington, Indiana: Phi Delta Kappa. 1983. Abstrakt.

⁴¹ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 139.

⁴² HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, s. 309.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ WALD, K. *Religion and Politics...*, s. 212.

⁴⁵ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, s. 310.

⁴⁶ Těhotná Norma McCorvey (pseudonym „Jane Roe“) zpochybnila texaský protiinterrupční zákon, který povoloval přerušení těhotenství jen v případě ohrožení života matky. Případ se dostal až k NS, který rozhodl v poměru 7:2, že není v kompetencích vlády zakazovat potraty. NS rozhodl, že protiinterrupční zákony porušují právo na soukromí dle 14. dodatku Ústavy Spojených států. Případ *Roe v. Wade* vytvořil tzv. trimestrální systém, podle kterého mají ženy absolutní právo na přerušení těhotenství v prvním trimestru, v druhém trimestru může vláda regulovat a interrupce omezovat a ve třetím je zcela zakázat pokud tím neohrozí život matky. *Roe v Wade: Key US abortion ruling*. BBC [online]. 10.12.2004, [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/49315.stm>>.

⁴⁷ PBS.org [online]. 11.10.2010 [cit. 2011-04-01]. *God in America: "Of God and Caesar"* (transkript dokumentárního filmu). Dostupné z WWW: <<http://www.pbs.org/godinamerica/transcripts/hour-six.html>>.

debaty a vytvořilo snad nejkontroverznější téma kulturních válek.⁴⁸ Profesorka Mary Ann Glendon z Harvardovy univerzity došla k závěru, že rozhodnutí v *Roe vs. Wade* předčilo nejen veškeré dosavadní americké zákony o interrupci, ale vytvořilo dokonce nejliberálnější legislativu v celém západním světě.⁴⁹

Konzervativní kritici interrupci zavrhovali z několika důvodů. Především se opírali o přesvědčení, že život začíná početím a potrat tak lze považovat za vraždu. Dále se obávali eroze rodinných hodnot a úpadku mravů v důsledku sexuální promiskuity. Na druhou stranu, pro zastánce ženských práv z organizace NOW (*National Organization for Women*) a NARAL (*National Abortion Rights Action League*), stejně jako pro jiné liberální Američany, znamenal *Roe vs. Wade* významný pokrok v dosažení rovnoprávnosti mezi ženami a muži. Právo žen na interrupci podpořila i organizace pro Plánované rodičovství (*Planned Parenthood*).⁵⁰ Zároveň je zajímavé, že v tomto období se jednalo o katolické, nikoliv o evangelikální a fundamentalistické kazatele, kteří vedli opozici proti rozhodnutí NS – například budoucí prezidentský kandidát za křesťanskou pravici Pat Robertson ani zakladatel vlivné Morální většiny (*Moral Majority*, MM) Jerry Falwell zprvu neshledávali na legalizaci potratů nic špatného.⁵¹

Nejvyšší soud plnil v druhé polovině 20. století důležitou roli arbitra v kontroverzních rozhodnutích týkajících se sociální problematiky a občanských práv. Stejně jako i v mnohých dalších případech z této doby zaujal Nejvyšší soud v případě *Roe vs. Wade* liberální stanovisko, kterým si proti sobě pobouřil řadu konzervativních Američanů. Profesor Jeremy A. Rabkin z Cornellovy univerzity se domnívá, že se NS dokonce vůbec nesnažil být nestranným a opakovaně zaujímal pozice progresivistů.⁵² Zároveň se táže, zda svými rozhodnutími nemohl NS kulturní válku sám zavinit a rozdmýchávat.⁵³

Podle konzervativního novináře Alana Crawforda předcházelo vzniku křesťanské pravice jako politického hnutí několik občanských iniciativ na lokální úrovni, ve kterých se konzervativní křesťané postavili za tradiční kulturní a sociální

⁴⁸ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, s. 316-317.

⁴⁹ RABKIN, J. *The Supreme Court in the Culture Wars*. s. 13. Mary Ann Glendon (narozena 1938) je profesorkou práva na Harvardu, sloužila na postu velvyslankyně ve Vatikánu a za prezidenta Bushe ml. působila v Radě pro Bioetiku. Je proti interrupci.

⁵⁰ *Roe v. Wade and the Modern Debate*. In CHAPMAN, Roger. *Culture wars...*, s. 1.

⁵¹ PBS.org. *God in America: "Of God and Caesar"* (transkript dokumentárního filmu).

⁵² RABKIN, J. *The Supreme Court in the Culture Wars*. s. 18.

⁵³ *Ibid.* s. 24.

hodnoty.⁵⁴ V prvním případě se jednalo o již zmiňovaný spor ohledně učebnic v Západní Virginii, podruhé o kampaň proti dodatku o zrovnoprávnění (ERA) a nakonec o referendum ohledně práv homosexuálů ve floridském okrese Dade. Konzervativní náboženský sentiment se zde projevil prudkou reakcí proti vyhláše z roku 1977 zakazující diskriminaci na základě sexuální orientace. Konzervativci v čele se zpěvačkou Anitou Bryant se však s tak razantním útokem proti „tradiční“ rodině nesmiřovali lehce. Vlna protestů, která nepopulární nařízení následovala, spolu s nepříznivým výsledkem referenda nakonec pohřbila jak tuto vyhlášku, tak podobné iniciativy ve zbytku Spojených států.⁵⁵

V souvislosti s Vietnamem, řadou rozhodnutí NS a za dozvuků aféry Watergate přestala být mravnost jevem čistě individuálním a etické vnímání politiky se dostalo do středu pozornosti.⁵⁶ Snaha začít znovu, vrátit se k „tradičním rodinným hodnotám“ – tato témata dominovala politickému diskurzu po odchodu Nixona a v nadcházejících prezidentských volbách v roce 1976. Kandidatura jižanského demokrata Jimmyho Cartera, který se hlásil k evangelikální církvi a otevřeně mluvil o svém „znovuzrození“, tak ve společnosti způsobila skutečnou senzaci. Carterova kampaň se opírala o nutnost obnovy mravů v Americe a dávala zřetelně najevo, že se evangelická síla opět probouzí k životu.⁵⁷

Volby Jimmy Carter sice vyhrál, v praxi však tolik úspěšný nebyl. Ekonomická a ropná krize, v kombinaci se zjetím amerických rukojmích v Íránu podemlela Carterovu popularitu natolik, že za jediné období v Bílém domě ztratil podporu nejen veřejnosti, ale i náboženské pravice.⁵⁸ Ta v následujících volbách radši dala hlas Ronaldu Reaganovi, který si dokázal zajistit její podporu i přesto, že byl rozvedeným hollywoodským hercem, který nejenže nebyl evangelikálem, ale ani nechodil pravidelně do kostela.⁵⁹

⁵⁴ Ačkoliv neexistuje jednotná definice těchto hodnot, většinou se mezi ně počítá víra v rodinu, tradiční sexuální a genderové role mužů a žen, opozice vůči feminizmu, homosexuálům, antikoncepci, potratům, sexuální výchově, mimomanželským poměrům atd. Typicky americkými *tradičními* hodnotami je nacionalismus, individualismus, tvrdá práce, soběstačnost, spořivost a sociální mobilita. Nejdůležitější je však židovsko-křesťanská víra v Boha, která zastřešuje všechny výše zmiňované hodnoty. BERLET, Chip. *Eyes Right!: Challenging the Right-Wing Backlash*. South End Press: Boston, 1995. s. 33-34.

⁵⁵ WALD, K. *Religion and Politics...*, s. 212.

⁵⁶ *Ibid.* s. 228.

⁵⁷ *Ibid.* s. 207.

⁵⁸ Carter, Jimmy. In CHAPMAN, Roger. *Culture wars...*, s. 72.

⁵⁹ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, s. 216.

Sedmdesátá léta představovala pro evangelikální křesťany důležité období. Evangelikálové se tradičně drželi dál od světské politiky a dokonce byli zesměšňováni tvrzením, že jejich zahledění do „onoho světa“ způsobuje jejich naprostou nepoužitelnost v normálním životě. V důsledku sociálních trendů let šedesátých však došlo v očích konzervativních křesťanů k setření rozdílů mezi duchovním a světským, což vedlo k následné aktivizaci evangelikálů v politice. Se stejným zápalem, se kterým konvertovali jednotlivce, se teď obrátili na Washington.⁶⁰ Začátek 80. let dal křesťanské pravici nový impuls na základě snahy obnovit a udržet „tradiční rodinné hodnoty“. Jelikož se nově kladený důraz na sociální problematiku často týkal osobní morálky, náboženství (jako důležitý zdroj morální hodnot) se dostalo do popředí veřejného dění. Ve snaze zachovat tyto hodnoty došlo k zahrnutí víry do stranické politiky.⁶¹

Morální politika a zákonodárství jsou velice rozporuplným jevem, jelikož představují zájem jednoho segmentu společnosti diktovat své hodnoty pomocí zákonů a nařízení.⁶² Ať už se jedná o modlitby ve školách, interrupci, homosexualitu nebo školní osnovy, tato kapitola ukázala, že morální témata se neobejdou bez vášnivých debat, ve kterých je každý „expertem přes mravy“ a má co k diskuzi přihodit.⁶³ Když se opět vrátíme k Hunterově teorii kulturní války můžeme určit soubor témat, tvořící konfliktní linie uprostřed názorově rozštěpené společnosti.⁶⁴ Kromě již zmiňovaných témat mezi ně patří výuka evoluce ve školách, tolerance k drogám, mimomanželským poměrům, pornografii a další. Právě v kontextu těchto společenských změn a v reakci na kulturní a sociální liberalizaci vzniklo v USA konzervativní hnutí za náboženské obrození, jehož jádrovou skupinu tvořili evangelikální křesťané. Spojením náboženských konzervativců s politickou pravicí se na americké politické scéně objevil nový hráč.

⁶⁰ WALD, K. Religion and Politics..., s. 213.

⁶¹ Ibid. s. 187.

⁶² Moral politics, morality policy. Politologové tímto pojmem označují zvláštní oblast politického diskurzu, kde neexistuje široký konsensus veřejnosti. Jedná se totiž o témata, kdy zaujímáme stanovisko ne na základě racionálního důvodu, ale jakési abstraktní *morální* hodnoty, kterou zastáváme. Z. MOONEY, Christopher. The Politics of Morality Policy. *Policy Studies Journal*. 1999, 27, 4, s. 675-680. Více o morální politice v knize George Lakoffa *Moral Politics: How Liberals and Conservatives Think*.

⁶³ WALD, K. Religion and Politics..., s. 145.

⁶⁴ Je třeba podotknout, že Hunterova teorie je značně zjednodušující. Zdaleka ne všichni se nachází v ideologických extrémech, se kterými teorie kulturní války pracuje.

2. Nová křesťanská pravice

K zapojení konzervativních křesťanů do politiky na konci 70. let přispělo několik faktorů.⁶⁵ Sami představitelé *Nové křesťanské pravice* (New Christian Right, NCR) pro svůj vznik vytvořili tzv. *potratový mýtus*, podle kterého se do politiky zapojili z čistého altruismu poté, co bylo v roce 1973 Nejvyšším soudem vydáno rozhodnutí v případě *Roe v. Wade*, na jehož základě se stalo podstoupení potratu v prvním trimestru legální. Paul Weyrich, konzervativní aktivista, který evangelikály oslovil a zapojením Jerryho Falwella do politiky NCR *de facto* vytvořil, však přiznává, že nikoliv *Roe v. Wade*, ale případy IRS a „segregačních akademií“ byly primárním impulsem k vzniku hnutí.⁶⁶ Sami historici a političtí komentátoři, kteří se fenoménem křesťanské pravice zabývají, se však na jedné konkrétní události, jež mobilizaci konzervativních křesťanů zapříčinila, neshodují. Historik Grant Wacker z Dukeovy univerzity tvrdí, že hnutí aktivizovala kombinace dlouhodobých jevů (například výuka evoluce ve školách, poválečný strach z komunismu a boj za občanská práva v 60. letech) a krátkodobých faktorů (protesty proti válce ve Vietnamu, alternativní subkultura, sexuální revoluce a popularita nových náboženství). Leo Ribuffo z Univerzity George Washingtona k těmto faktorům přidává roli „znovuzrozeného“ prezidenta Cartera, jehož vláda poukázala na politický potenciál evangelikálů,⁶⁷ a historik William Martin⁶⁸ zase zdůrazňuje roli liberálních rozhodnutí Nejvyššího soudu. Oficiální učebnice historie Spojených států, vydávaná ministerstvem zahraničí, celý jev vysvětluje znepokojením konzervativních křesťanů z nárůstu násilí a „sexuální nemravnosti“ v americké společnosti a jejich mobilizaci snahou „vrátit náboženství a s ním spojeným mravům ústřední místo na americké politické scéně.“⁶⁹

⁶⁵ Viz kapitola 1.

⁶⁶ WERTHEIMER, Linda. *National Public Radio* [online]. 23.6.2006 [cit. 2011-04-12]. Evangelical: Religious Right Has Distorted the Faith. Dostupné z WWW: <<http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5502785>>.

⁶⁷ RIBUFFO, Leo; SHRIBMAN, David. *The New Christian Right in Historical Context: A Conversation with Leo Ribuffo and David Shribman*. Center Conversations: Ethics and Public Policy Center. 1.6.2001, 12, s. 4-5.

⁶⁸ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 192.

⁶⁹ Conservatism and the Rise of Ronald Reagan. In HAMBY, Alonzo L. *Outline of U.S. History*. Washington: Bureau of International Information Programs. U.S. Department of State, 2005, s. 307.

Ale co vlastně je křesťanská, respektive *Nová křesťanská pravice*?⁷⁰ Jaký je její cíl? Jedná se o sociální hnutí, politickou zájmovou skupinu nebo něco úplně jiného? Cílem této kapitoly je definovat křesťanskou pravici, vysvětlit její ideologické základy, představit hlavní organizace a na příkladu Morální většiny pastora Jerryho Falwella a dalších lobbyistických skupin ukázat metody, které využívala k zapojení do politického procesu.

2.1 Definice, ideologie, elektorát

Sami aktivisté *Nové křesťanské pravice* se považují za sociální hnutí, podobné hnutí za občanská práva Afroameričanů v 50. a 60. letech. Tomuto tvrzení však lze ledacos vyčíst, především skutečnost, že Afroameričané byli postaveni mimo politické instituce záměrně, zatímco evangelikálové tak činili až do 70. let z čistě náboženského přesvědčení.⁷¹ Co víc, křesťanská pravice se na politickou scénu dostala v důsledku „námluv“ s konzervativními politickými elitami a od samého začátku vytvářela důležitou součást Republikánské strany, přičemž jen politický sebevrah si mohl dovolit ignorovat tak důležitou voličskou základnu. Z důvodu dlouhodobého propojení s politikou na nejvyšší úrovni tak lze křesťanskou pravici jen těžko nazývat sociálním hnutím.⁷²

Akademici a političtí komentátoři opakovaně předpovídali slábnutí křesťanské pravice, které povede až k jejímu úplnému vyřazení z politiky. To se však nestalo a díky reorganizaci celého hnutí v 90. letech se křesťanská pravice jeví jako stále relevantní. Skutečnost, že NCR vydržela na politické scéně tak dlouho, dále nahrává tvrzení, že se nejednalo o pouhé sociální hnutí, ale spíše o politickou zájmovou skupinu, respektive několik spolu propojených zájmových skupin.⁷³ V rámci tohoto seskupení neexistovala žádná dominantní organizace (jen *Morální většina* média věnovala větší pozornost)

⁷⁰ Pojmy *křesťanská pravice* a *náboženská pravice* se v literatuře často vyskytují synonymicky, ačkoliv jejich význam není zaměnitelný. Termín *Nová křesťanská pravice* vznikl v souvislosti s mobilizací konzervativních křesťanských voličů na konci 70. let, aby hnutí oddělil od *Staré křesťanské pravice* první poloviny 20. století. V kontextu této práce označují všechny tři termíny *Novou křesťanskou pravici* (New Christian Right, NCR), pokud není explicitně uvedeno jinak.

⁷¹ LUGG, Catherine A. The Christian Right: A Cultivated Collection of Interest Groups. *Educational Policy*. 2001, 15, 1, s. 49.

⁷² Ibid. s. 50.

⁷³ Ibid. s. 51.

a mezi jednotlivými televangelisty⁷⁴ panoval určitý stupeň rivality. Na druhou stranu existovalo propojení představitelů křesťanské pravice skrze správní rady jednotlivých organizací, takže i přes drobné názorové rozdíly působilo hnutí vcelku homogenně.⁷⁵

NCR se prezentovala jako skupina patriotických Američanů, hlásající tradiční rodinné hodnoty. Jejich základní víra se odvíjela od přesvědčení, že Spojené státy byly založeny na společných náboženských základech, v souladu s křesťanskými hodnotami. Tuto podstatu vyjádřil Jerry Falwell v kontroverzním výroku dva dny po teroristických útocích na newyorské sídlo WTO v roce 2001, když prohlásil, že „pohani, potratáři, feministky, gayové, lesbičky (...), kteří chtěli sekularizovat Ameriku, jsou částečně zodpovědní za útoky.“ Falwell tím myslel domnělé podezření základní podstaty amerického národa jako *křesťanského* společenství, jehož prosperita se odvíjí od dohody (covenant), kterou s Bohem uzavřeli už puritáni.⁷⁶

Největší zlo ve společnosti spatřovala NCR v takzvaném *sekulárním humanismu*, který údajně v americké společnosti zakořenil. Přesná definice tohoto konceptu se různila, základní myšlenku však tvořila víra v autoritu člověka a ne Boha.⁷⁷ Obhájci tradičních hodnot humanistům vyčítali, že tím, že neuznávají Boha jako jejich stvořitele, dochází k vytvoření pružných kritérií dobra a zla. Na základě tohoto morálního relativismu podle nich dojde ve výsledku k úplné ztrátě etického a morálního sebeovládání.⁷⁸ Od roku 1961, kdy NS uznal *sekulární humanismus* jako náboženství⁷⁹, si ho konzervativní křesťané začali všimnout všude kolem sebe; v jejich představách *sekulární humanismus* zakořenil v mnohých institucích (ve vládě, školách i v médiích), skrze které ovlivňoval lidské vnímání.⁸⁰

⁷⁴ Kazatelé evangelikální protestantské církve, kteří využívali moderní média a konkrétně televizi k šíření a obhajobě konzervativních hodnot. BERKIN, Carol, et al. *Making America: A history of the United States: Volume II: Since 1865*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1995. s. 979.

⁷⁵ WALD, K. *Religion and Politics...*, s. 217.

⁷⁶ HULSETER, Mark. *Religion, Culture and Politics in the Twentieth-Century United States*. New York: Columbia University Press, 2007, s. 183-184.

⁷⁷ Jak sám název naznačuje, humanisté kladli důraz na lidskou rasu, dále na vědecké poznání, racionalitu a kritické myšlení. Filozofie sekulárního humanismu je shrnuta v *Humanistickém manifestu* z roku 1933 a jeho revidované verzi z roku 1973. HULSETER, M. *Religion, Culture and Politics...*, s. 195.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ V soudním sporu *Torcaso v. Watkins*, 367 U. S. 488 (1961) bylo Royi Torcasovi znemožněno nastoupit do úřadu notáře ve státě Maryland, protože odmítl složit zákonem povinnou přísahu „Bohu všemohoucímu“. Nejvyšší soud prohlásil marylandský zákon za protiústavní, protože porušoval právo jedince na svobodu vyznání, garantované prvním dodatkem Ústavy. V rozhodnutí NS byl sekulární humanismus prohlášen za náboženství, založené „na jiné víře.“

Justia.com [online]. 19.6.1961 [cit. 2011-05-09]. TORCASO V. WATKINS, 367 U. S. 488 (1961).

Dostupné z WWW: <<http://supreme.justia.com/us/367/488/>>.

⁸⁰ WALD, K. *Religion and Politics...*, s. 213.

Už od proslulého Scopesova „opičího“ procesu⁸¹ v roce 1925, po kterém se zhrzení evangelikálové stáhli do ústraní, se představitelé křesťanské pravice rádi prezentovali jako outsideri, perzekuovaní většinou společností. V jejich očích se americká společnost odvracela od tradičních křesťanských hodnot a co víc, cítili, že jim své nemorální hodnoty vnucuje. NCR si v reakci na tento vývoj vytyčila velice obtížně dosažitelný cíl. Tím nemělo být přetvoření USA v jakousi teokracii (ačkoliv i podobně radikální návrhy se čas od času objevovaly), nýbrž dosažení markantního vlivu na politické scéně a následné napravení škody, kterou v jejich očích napáchala „morální anarchie“ 60. let. V dlouhodobém měřítku pak NCR, dle mínění historika Marka Hulsethera, poněkud iluzorně aspirovala na roli hegemonu napříč celou americkou společností.⁸²

Rozhodnout, *kdo* křesťanskou pravici podporoval, je sice o něco jednodušší, než definovat, *co* vlastně byla, avšak i v tomto případě může být členění poněkud zavádějící. Samozřejmě se nabízí stereotyp bílých, nevzdělaných, republikánských „křupanů“ z rurálních oblastí amerického jihu jako typické členské základny – to je ovšem opravdu hrubě zjednodušující obraz. Většinu v NCR tvořili evangelikálové či „znovuzrození“ křesťané, avšak mnoho členů se hlásilo k jinému vyznání – konzervativnímu katolicismu, judaismu či mormonismu. Na druhou stranu zdaleka ne všichni evangelikálové podporovali politické cíle křesťanské pravice; fundamentalističtí protestanti byli například natolik konzervativní, že už vůbec nevěřili v budoucnost občanské společnosti v Americe; afroameričtí a latinoameričtí protestanti, kteří kulturně a teologicky k evangelikálům patřili, zase měli tendence hlásit se k politickému liberalismu.⁸³ V každém případě se evangelikální hnutí, jež se mnohým jevilo jako za zenitem, v sedmdesátých letech opět probudilo k životu. Slavný statistik George Gallup

⁸¹ Scopesův, tzv. opičí proces v Tennessee představuje důležité střetnutí sekulárních a náboženských sil ohledně výuky evoluce na školách. Několik států tehdy přijalo zákon zakazující výuku Darwinovy teorie na středních školách. Odpůrci tohoto zákona se přichystali na soudní proces tak, že si našli učitele, který byl ochoten být „obětním beránkem“ a zákaz výuky evoluční teorie porušil. V následném procesu soud rozhodl o vině učitele, avšak kampaň, která soudní proces doprovázela, zájem tisku a zvýšený zájem veřejnosti nakonec vedly k tomu, že v jiných státech již tento zákon nebyl přijat. Ve výsledku došlo ke zrušení podobných zákonů i v těch státech, kde již byly v platnosti. DVORÁKOVÁ, Vladimíra. *Spojené státy americké: Společnost & politika*. Praha: Libri. 2002, s. 148.

⁸² HULSETH, M. *Religion, Culture and Politics...*, s. 184-185.

⁸³ WACKER, Grant. *National Humanities Center* [online]. 2000 [cit. 2011-04-07]. The Christian Right. Dostupné z WWW: <http://nationalhumanitiescenter.org/tserve/twenty/tkeyinfo/chr_rght.htm>.

například označil rok 1976 za „rok evangelikálů“ poté, co napočítal 50 milionů „znovuzrozených Američanů.“⁸⁴

2.2 *Křesťanský hlas, Náboženský kulatý stůl a Pat Robertson*

Jádro křesťanské pravice na sklonku 70. a začátku 80. let tvořila čtveřice organizací – *Křesťanský hlas* (Christian Voice), *Náboženský kulatý stůl* (Religious Roundtable), *Národní koalice křesťanského boje* (National Christian Action Coalition) a především *Morální většina* (Moral Majority). Všechny vznikly vesměs stejným způsobem: poté, co konzervativní křesťané na konci 70. let přehodnotili teologický zákaz angažovat se v politice, se příležitosti chopili konzervativní aktivisté, kteří v hnutí spatřovali silný volební potenciál. Lobbisté Howard Phillips z organizace *Conservative Caucus*, John Dolan z *National Conservative Political Action Committee* (NCPAC), vlivný fund-raiser Richard Viguerie a především zakladatel *Heritage Foundation* a *National Committee for the Survival of Free Congress* Paul Weyrich nabídli podporu do té doby apolitickým fundamentalistickým a evangelikálním duchovním, jejichž prostřednictvím tak mohli oslovit miliony potenciálních republikánských voličů.⁸⁵

Vůbec nejstarší organizace NCR se jmenovala *Křesťanský hlas* (Christian Voice) a vznikla v roce 1976 v Kalifornii s cílem prosadit legislativu proti homosexuálům a pornografii.⁸⁶ Jednalo se o politické lobby, které spojovalo evangelikály a fundamentalisty s konzervativními židy, katolíky, pentakostálci a charismatiky. Na rozdíl od *Morální většiny* Jerryho Falwella, kterou podporovali především fundamentalisté, se jednalo o opravdu ekumenické hnutí. Skutečnost, že se za obranu židovsko-křesťanských hodnot semkly různé náboženské skupiny, v minulosti rozhádané kvůli sebemenším teologickým odchylkám, je skutečně převratná.⁸⁷

Křesťanský hlas se zaměřoval na volební agitaci; metodou „morálních vysvědčení“ hodnotil kandidáty na prezidenta nebo do Kongresu na základě jejich „křesťanskosti“. Ta se odvíjela od kandidátova přístupu jak k sociální problematice, tak k tématům zdánlivě světským – například k sankcím proti Rhodesii či fiskální politice. Vysvědčení pak organizace distribuovala v kostelech na nedělní mši. Protože volby se

⁸⁴ DIAMOND, Sara. *Spiritual Warfare: The Politics of the Christian Right*. Cambridge: South End Press, 1989, s. 55.

⁸⁵ WALD, K. *Religion and Politics...*, s. 214.

⁸⁶ DIAMOND, S. *Spiritual Warfare*, s. 62.

⁸⁷ DJUPE, Paul; OLSON, Laura. *Encyclopedia of American Religion and Politics*. New York: Facts On File, 2003, s. 99.

v USA konají v úterý, „nekřesťanský“ kandidát pak neměl dostatek času nařknouti vyvrátit.⁸⁸ Jak později konstatoval šéf *Křesťanské koalice* Ralph Reed: „Výhoda, kterou máme je ta, že liberálové a feministky většinou nechodí do kostela. Prostě se neschází na jednom místě tři dny před volbami.“⁸⁹ Ve volbách v roce 1980 podporoval *Křesťanský hlas* republikánského kandidáta Ronalda Reagana skrze skupinu „Křesťané pro Reagana“, která rozesílala doporučující dopisy konzervativním duchovním.⁹⁰

National Christian Action Coalition (NCAC) byla víceúčelovou organizací, která vznikla v roce 1977 na obranu křesťanských škol před vládními zásahy. Za tímto účelem vytvořila silné lobby ve Washingtonu D.C. a shromažďovala finance na podporu vhodných kandidátů do Kongresu. Zároveň jako první z organizací NCR vypracovala seznam „rodinných témat“, který předložila kongresmanům.⁹¹ Podobný seznam – takzvaný *Christian Bill of Rights* – později vypracoval Jerry Falwell. V něm se vyjádřil proti potratům a zásahům vlády do řízení křesťanských škol, zároveň však zdůraznil zodpovědnost vlády podporovat „tradiční rodinu“ a podpořil možnost dobrovolné modlitby (a předčítání Bible) ve škole. *Křesťanský hlas* doplnil seznam společenských špatností o výuku evoluce, pornografii, konzumaci drog a alkoholu a „nemravného“ chování v televizi.⁹²

Náboženský kulatý stůl (Religious Roundtable), založený v roce 1979 Edem McAteerem, představoval další důležitý nástroj NCR – měl poskytnout konzervativním pastorům prostor, kde by se pomocí přednášek a workshopů mohli naučit umění politické mobilizace.⁹³ Do čela organizace se měl postavit charismatický křesťan a budoucí prezidentský kandidát Pat Robertson, ten ale na poslední chvíli místo odmítl a s tradičním argumentem – křesťané by měli zachraňovat duše a ne shánět hlasy – se stáhl z politické scény.⁹⁴ V ústraní se však držel jen několik měsíců a zanedlouho založil *Radu svobody* (Freedom Council), která si kladla téměř identické cíle jako předchozí organizace.⁹⁵ Pro NCR je Pat Robertson důležitý především díky kariéře televangelisty a mediálního magnáta. Byl zakladatelem kabelové sítě *Christian Broadcasting Network*

⁸⁸ DIAMOND, S. *Spiritual Warfare*, s. 62.

⁸⁹ WALD, K. *Religion and Politics...*, s. 206.

⁹⁰ Televangelism. In SWATOS, JR., William H. *Encyclopedia of Religion and Society*. Walnut Creek: AltaMira Press, 1998, s. 515.

⁹¹ WALD, K. *Religion and Politics...*, s. 214.

⁹² Ibid. s. 215.

⁹³ Ibid. s. 214.

⁹⁴ UTTER, Glen H.; STOREY, John W. *The Religious Right*. Santa Barbara: ABC-CLIO, Inc., 2003, s. 16.

⁹⁵ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 259.

(CBN) a moderátorem pořadu *The 700 Club*, který využíval k šíření ideologie křesťanské pravice a později v roce 1988 k vytvoření široké voličské základny pro svoji prezidentskou kampaň.⁹⁶

2.3 Morální většina Jerryho Falwella

Pastor Jerry Falwell a politická organizace *Morální většina* (Moral Majority, MM), kterou založil, se pro většinu Američanů stali nejvýraznějšími symboly náboženské pravice 80. let. Podle Paula Weyricha však MM nebyla ze začátku zdaleka nejdůležitější organizací a až média údajně využila chytlavého názvu Falwellovy organizace (společně s jeho kontroverzní osobností) k vysvětlení fenoménu, jež se v Americe odehrával.⁹⁷

Falwell se narodil v roce 1933 ve virginském Lynchburgu jako syn alkoholika a pašeráka lihovin, ale již v raném věku prošel „znovuzrozením“ a stal se hluboce věřícím. Když v roce 1956 Falwell dokončil studia na *Bible Baptist College* v Missouri, vrátil se do Lynchburgu, kde založil svou vlastní baptistickou kongregaci – *Thomas Road Baptist Church*. Ovlivněn rádiovými kazateli, Falwell si od začátku uvědomoval důležitost médií a pro šíření svého poselství využil pořadu *Old Time Gospel Hour*, který si do roku 1980 získal přibližně 4 miliony pravidelných diváků⁹⁸ na 392 televizních kanálech.⁹⁹ Kombinací konzervativního starosvětského poselství s moderními technologiemi vybudoval televangelista Falwell v Lynchburgu megacírkev o 24 tisících členech¹⁰⁰ a založil výhradně křesťanskou střední a vysokou školu, kterou v současnosti navštěvuje 10 000 studentů.¹⁰¹

⁹⁶ WALD, K. *Religion and Politics...*, s. 137.

⁹⁷ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 218.

⁹⁸ Odhady ohledně počtu diváků a posluchačů náboženských vysílání se velice různí – například Falwella mělo údajně poslouchat mezi 6 a 30 miliony posluchačů, přičemž sám mluvil o 15 milionech. Seriózní průzkumy odhalily, že *Old Time Gospel Hour* poslouchá 1,4 milionů Američanů. Podobně “nafouknuté” hodnoty lze nalézt i u ostatních kazatelů NCR. ALLITT, Patrick. *Religion in America Since 1945: A History*. New York: Columbia University Press, 2003, s. 151. , MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 213.

⁹⁹ CHANDLER, Ralph C. The Fundamentalist Heritage of the New Christian Right. In BROMLEY, David G.; SHUPE, Anson. *New Christian politics*. Macon: Mercer University Press, 1984, s. 54.

¹⁰⁰ RAUS, Daniel. Český rozhlas [online]. 26.5.2007 [cit. 2011-04-14]. *Jerry Falwell a politika v USA*. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/348456>.

¹⁰¹ První založil Lynchburg Christian Academy, poté Lynchburg Baptist College, která se nyní jmenuje Liberty University. VRIES, Lloyd De. CBS News [online]. 15.5.2007 [cit. 2011-04-14]. *A Biography of Jerry Falwell*. Dostupné z WWW: <<http://www.cbsnews.com/stories/2007/05/15/national/main2806425.shtml>>.

Po většinu své kariéry zastával Jerry Falwell ryze apolitické stanovisko, které formuloval v roce 1965 ve svém kázání *Of Ministers and Marchers*. V něm vystoupil proti účasti církví v boji za občanská práva nebo proti komunismu a obecně se vyjádřil proti zapojení do politiky, protože to vše odvádí pozornost od jejich primárního cíle hlásat slovo boží.¹⁰² Stejný postoj zaujímal i po legalizaci potratů Nejvyšším soudem.¹⁰³ Své první kázání o interrupci pronesl až v roce 1978 poté, co ho fundamentalistický teolog Francis Schaeffer přemluvil, aby k umělému přerušování těhotenství zaujal kritický postoj.¹⁰⁴

Falwell, který se doposud odmítal zabývat světskými záležitostmi, na konci 70. let zásadně revidoval svůj postoj ohledně odluky církve od státu. V jednom kázání se dokonce nechal slyšet, že autorem myšlenky, podle níž se náboženství nemá plést do politiky, je sám ďábel, který nechce, aby křesťané vedli Ameriku.¹⁰⁵ V jiném projevu se vyjádřil ke svému politickému přesvědčení, když řekl: „Buďte si jisti, že ať jste kdekoliv, já jsem napravo od vás. Mně připadal i Goldwater¹⁰⁶ moc liberální.“¹⁰⁷

V květnu 1979 se Falwell sešel s Paulem Weyrichem a dalšími představiteli tzv. *Nové pravice* v Lynchburgu, aby diskutoval o svém zapojení do politiky. Výsledkem tohoto jednání bylo vytvoření organizace s názvem *Morální většina*.¹⁰⁸

Sám Falwell charakterizoval *Morální většinu* jako organizaci „pro život, pro rodinu, pro mravy a pro Ameriku.“¹⁰⁹ Organizace měla mít tři hlavní funkce – registrovat, informovat a mobilizovat, přičemž právě registrace nových voličů se stala

¹⁰² PBS.org. *God in America: "Of God and Caesar"* (transkript dokumentárního filmu).

¹⁰³ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 193.

¹⁰⁴ Francis Schaeffer (1912-1984) byl Americký fundamentalistický teolog žijící ve Švýcarsku. Schaeffer dostal problematiku interrupce do povědomí evangelikálů svým pětidílným filmem s názvem *Co se to stalo s lidskou rasou? (Whatever Happened to the Human Race)*, ve kterém spílal nad znevažováním lidského života v důsledku legalizace potratů. MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 194.

¹⁰⁵ PAGE, Susan; GROSSMAN, Cathy Lynn. Falwell Was a Uniter and a Divider. *USA Today* [online]. 31.7.2007, [cit. 2011-04-11]. Dostupný z WWW: <http://www.usatoday.com/news/religion/2007-05-15-falwell-obit_N.htm>.

¹⁰⁶ Barry Goldwater, přezdívaný Mr. Conservative, byl neúspěšným kandidátem na prezidenta v roce 1964. Bojoval proti levicovým reformám, v důsledku kterých dramaticky narůstal státní dluh, kladl důraz na roli rodiny, individualismus a soběstačnost. V zahraniční politice byl kvůli svému nekompromisnímu stanovisku vůči SSSR často označován za extrémistu, který by USA zatáhl do jaderné války. Nyní bývá oslavován jako zakladatel moderního konzervativního hnutí v USA. Právě v rámci Goldwaterovi kampaně pronesl Reagan důležitý projev *A Time for Choosing*, kterým se dostal do povědomí Republikánů. BARNES, Bart. *Washington Post* [online]. 30.5.1998 [cit. 2011-05-13]. Barry Goldwater, GOP Hero, Dies. Dostupné z WWW:

<<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/daily/may98/goldwater30.htm>>.

¹⁰⁷ RAUS, D. *Jerry Falwell a politika v USA*.

¹⁰⁸ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 200.

¹⁰⁹ pro-life, pro-family, pro-moral, and pro-American. Ibid. s. 200.

Falwellovou mantrou. Tvrdil, že existuje 8 miliónů evangelikálů, kteří nechodí k volebním urnám, a tak opakovaně kazatelům připomínal, že mají trojí zodpovědnost: „...[A]by byli lidé spaseni, aby se dali pokřtít a aby šli k volbám.“¹¹⁰

V knize *Poslouchej, Ameriko!*, jež sloužila jako manifest nově vzniklé organizace, Falwell popsal konkrétní poslání *Morální většiny*. Na nejnižší úrovni měla MM efektivně mobilizovat „morální Američany“ a informovat je o politických událostech jak na federální, tak na státní úrovni. Dále si kladla za úkol lobbovat v Kongresu za „pozitivní legislativu (...), která zaručí silnou Ameriku“ a stavět se proti levicově sociálnímu zákonodárství. V posledním bodě seznamu úkolů si Falwell předsevzal poskytnout podporu různým obcím a komunitám v boji proti pornografii, homosexualitě, nemravnosti školních učebnic a dalším problémům.¹¹¹

Konec dekády tak Falwell ve snaze aktivizovat fundamentalisty strávil cestováním po Spojených státech a přednášením v kostelech, na konferencích a veřejných shromážděních o nutnosti bojovat proti interrupci, pornografii a homosexualitě.¹¹² Kromě televizních vysílání a Falwellových osobních vystoupení využívala MM ještě jednu vysoce efektivní metodu – zaslání pošty (direct-mailing) potenciálním voličům. Každý televizní kazatel měl seznam svých oveček (Falwell mluvil o 7 milionech rodin), který si pečlivě střežil před konkurencí. Pro konzervativní aktivisty však přístup k seznamu příznivců znamenal potenciálně obrovskou voličskou základnu.¹¹³ Právě v tom spočíval hlavní přínos *Morální většiny* a NCR obecně. Pomohli navést miliony politicky neaktivních křesťanů (popřípadě demokratických voličů) do republikánského tábora a zároveň dovést trend, ke kterému postupně docházelo již od Goldwaterovy prezidentské kampaně v roce 1964 – přesunout těžiště republikánské politiky z východního pobřeží do jižního „slunečního pásu“ Ameriky.¹¹⁴

¹¹⁰ RAUS, D. *Jerry Falwell a politika v USA*.

¹¹¹ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 201.

¹¹² *Ibid.* s. 203.

¹¹³ *Ibid.* s. 204.

¹¹⁴ *God Without the Godfather: How Will the Religious Right Get on Without Jerry Falwell?*. The Economist [online]. 17.5.2007 [cit. 2011-04-14]. Dostupný z WWW: <http://www.economist.com/node/9196429?story_id=E1_JTJGQNJ>.

2.4 Prezidentské volby v roce 1980

Fenomén Nové křesťanské pravice se plně projevil v několika měsících před prezidentskými volbami v roce 1980. Republikánská strana si uvědomovala důležitost nové křesťansko-konzervativní lobby a Ronald Reagan si již během své kampaně získal mnoho evangelikálů na svou stranu díky svým kladným stanoviskům k výuce kreacionismu a modlitbám ve školách. Definitivním „zlatíčkem NCR“ se ale Reagan stal až v srpnu 1980, kdy vystoupil před prominentními fundamentalistickými a evangelikálními kazateli na konferenci *Náboženského kulatého stolu* v Dallasu a prohlásil: „Vím, že zaujímáte nestranné¹¹⁵ stanovisko, takže mě nemůžete podpořit, ale chci, abyste věděli, že já podporuji Vás.“¹¹⁶ Toto prohlášení, které Reaganovi ve skutečnosti podsunul evangelikální pastor a člen NCR James Robison, způsobila mezi konzervativními křesťany senzaci a znamenala počátek hluboké fascinace Ronaldem Reaganem.

Když Reagan volby opravdu vyhrál, média přiznávala křesťanské pravici velkou zásluhu. I nejskeptičtější deníky uznávaly, že NCR hrála důležitou (ne-li přímo rozhodující) roli v Reaganově zvolení do Bílého domu.¹¹⁷ Deník *The New York Times* k Falwellovi poznamenal, že se mu za tak krátkou dobu na politické scéně podařilo něco bezprecedentního: „...vytvořit elektorát, ovlivnit způsob, kterým nahlíží na politiku, zaregistrovat jej k volbám, dát mu společný jazyk a způsob komunikace, kterým ovlivní politiku na státní i federální úrovni, shromáždit prostředky na podporu spřízněných kandidátů a vybrat a připravit úředníky na převzetí veřejných funkcí...“¹¹⁸ Pozdější analýzy sice odhalily, že Reaganův náskok byl natolik vysoký, že by se do Bílého domu dostal i bez podpory náboženské pravice, to už se však Jerry Falwell naparoval, že jeho vlivem došlo k Reaganově zvolení.¹¹⁹

¹¹⁵ nonpartisan

¹¹⁶ MARLEY, David J. Ronald Reagan and the Splintering of the Christian Right. *Journal of Church and State*. Autumn 2006, 48, 4, s. 853.

¹¹⁷ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 220

¹¹⁸ SPEER, James A. The New Christian Right and Its Parent Company: A Study in Political Contrasts. In BROMLEY, David G.; SHUPE, Anson. *New Christian politics*. Macon: Mercer University Press, 1984. s. 36.

¹¹⁹ MARLEY, D. *Ronald Reagan and the Splintering of the Christian Right*, s. 854.

3. Ronald Reagan a Nová křesťanská pravice

Ronald Reagan byl nepochybně velice nábožensky založeným člověkem. Do jaké míry ho však víra ovlivňovala v politickém rozhodování? Některá, především dobová svědectví naznačují velkou provázanost křesťanské pravice s prezidentem Reaganem. S větším odstupem se však hovoří o podpoře spíše symbolické – Reagan konzervativním křesťanům otevřel dveře do Bílého domu a občas jim vyjádřil podporu, oni mu na oplátku dávali svůj hlas. V této kapitole nastíním Reaganův náboženský a politický profil, v jednotlivých podkapitolách poté analyzuji jeho postoje vůči vybraným tématům, jež byla pro křesťanskou pravici klíčová. V poslední podkapitole se věnuji náboženské rétorice, kterou Reagan ve svých projevech využíval. Na základě analýzy jeho postoje vůči Nové křesťanské pravici během dvou volebních období v Bílém domě se pokusím rozhodnout, zda a do jaké míry byl čtyřicátý americký prezident ovlivňován ideologií Nové křesťanské pravice.

3.1 Reaganův politický a náboženský profil

Ronald Reagan vyrůstal ve dvacátých letech v malém městečku ve státě Illinois. Právě zde, v rurální oblasti amerického středozápadu, se naučil tradičním hodnotám, jež uznával a jako prezident ztělesňoval: nezávislosti, soběstačnosti, individualismu, svobodě, tvrdé práci, mravnosti, víře a patriotismu.¹²⁰

Reaganův otec byl alkoholik, a tak si Ronald jako malý rozuměl více se svou matkou, která jej přivedla k víře.¹²¹ Od ní často slýchal, že pro všechno, co se ve světě děje, má Bůh důvod.¹²² Reagan si tento fatalistický přístup vzal doslovně a řídil se jím celý svůj život: „Vždy jsem věřil, že Bůh má plán pro každého z nás (...), musíme věřit

¹²⁰ DALLEK, Robert. *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*. Cambridge: Harvard University Press, 1999. s. 4-7.

¹²¹ „Úžasná kniha o zbožném putujícím křesťanovi Tiskař z Udellu na mě udělala takový dojem, že jsem se rozhodl vstoupit do matčiny baptistické církve. Ačkoli moji rodiče měli svatbu v katolickém kostele, převzala matka zodpovědnost za duchovní výchovu mou i mého bratra. Nejprve nás vodila do nedělní školy, pak, když jsme již byli starší, na bohoslužby, říkávala však stále, že záleží jen na nás, zda budeme chtít do této církve vstoupit. Ve dvanácti letech jsem se tedy rozhodl a byl jsem pokřtěn jako příslušník církve Následovníků Kristových.“ REAGAN, Ronald. *Život jednoho američana: paměti prezidenta*. Praha: Prostor. 1997. s. 29.

¹²² Ibid.

jeho nekonečné moudrosti a soucitu.¹²³ Ve dvanácti letech vstoupil do církve Následovníků Kristových, později vystudoval Eureka College, která je s touto denominací spojována. Od roku 1963 se označoval za presbyteriána a později za „znovuzrozeného“ křesťana.¹²⁴

Během dospívání byl Ronald Reagan ovlivněn maloměstským životem, jeho pohled na svět však také formovala nastoupivší éra konzumerismu a všudypřítomný étos Hollywoodu a zábavy. Historici a komentátoři v Reaganovi vidí pozoruhodný paradox – zastával poměrně konzervativní hodnoty, na druhou stranu však strávil několik let v tolerantním, kosmopolitním a velice liberálním prostředí Hollywoodu. Jako herec přicházel do styku s různými typy lidí, na které po celý život vřele vzpomínal a v důsledku tak Reagan představoval pozoruhodný mix moderních a tradičních hodnot.¹²⁵ Podle historika Roberta Dalleka je v Reaganovi, stejně jako v národu, jehož je typickým představitelem, vnitřní rozpor: „Je hrdinou konzumní kultury, kázající protestantskou etiku (...), maloměstský kluk a známý bavič, tradiční moralista a moderní mediální hvězda.“¹²⁶

Když Ronald Reagan dokončil studia, našel si práci jako sportovní komentátor v rádiu, s cílem proniknout do světa šoubyznysu.¹²⁷ Kromě práce v rádiu si Reagan přivydělával jako řečník na různých banketech. V projevech obsahujících silný morální podtón naléhal Reagan na své publikum, aby se vyvarovalo alkoholu, cigaretám či mimomanželskému poměru. Když se poté proslavil v Hollywoodu, důsledně dbal na to, aby dostával především kladné role.¹²⁸

Ronald Reagan byl velice zbožným člověkem. Jeho kolegové vzpomínají, že pravidelně citoval *Písmo svaté*, vzpomínal na biblické příběhy a uváděl Krista jako svého osobního spasitele. Televiznímu redaktorovi Davidu Frostovi v rozhovoru v roce 1968 řekl, že ze všech historických osobností obdivuje nejvíc Ježíše Krista.¹²⁹ Jeho víra však měla, podle historika Garryho Willise, i jiný než ryze křesťanský rozměr. Podle něj

¹²³ CANNON, Lou. *President Reagan: The Role of a Lifetime*. New York: Public Affairs, 2000. s. 177-178.

¹²⁴ *Ronald Reagan Presidential Library* [online] [cit. 2011-05-04]. Facts about Ronald Reagan. Dostupné z WWW: <<http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/facts.html>>.

¹²⁵ SHIRLEY, Craig. *Rendezvous with Destiny: Ronald Reagan and the Campaign that Changed America*. Wilmington, Delaware: ISI Books, 2009. s.449.

¹²⁶ DALLEK, R. *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*. s. 3.

¹²⁷ Ibid. s. 8-9.

¹²⁸ Ibid. s. 19.

¹²⁹ CANNON, L. *President Reagan...*, s. 247.

byl Reagan velice pověřčivý, věřil ve věštecké schopnosti své matky (tvrdil, že některé z nich sám zdědil) a spolu s manželkou Nancy se – i ve státních záležitostech – řídil astrologickými předpověďmi.¹³⁰

Reaganovu religiozitu lze dokázat na různých příkladech. Traduje se příběh z doby, kdy Reagan působil jako kalifornský guvernér. Tehdy jej doma v Sacramentu navštívil zpěvák Pat Boone spolu s evangelikálními pastory Haraldem Bredesenem a Georgem Otisem. Při společné modlitbě se do Otise měl vtělit Duch svatý, který prorokoval, že se Reagan stane prezidentem. Ten věštbu údajně považoval za pravdivou a v budoucnu se jí řídil.¹³¹

Reagan byl fascinován biblickým příběhem o poslední bitvě předcházející konci světa. „Vůbec poprvé je všechno připraveno na bitvu o Armageddon a druhý příchod Kristův,“ řekl Reagan při jedné příležitosti. Televangelistovi Jimu Bakkerovi zase v rozhovoru sdělil, že „jsme první generací, která možná spatří Armageddon.“¹³²

Důležitý mezník z hlediska Reaganovy spirituality znamenal pokus o atentát na jeho osobu v březnu 1981, ve kterém byl vážně zraněn. Do jaké míry ho celá událost ovlivnila v budoucím rozhodování, je mezi historiky i bývalými členy administrativy předmětem spekulací. Někteří tvrdí, že na něj událost měla jen minimální vliv, zatímco jiní – například tehdejší poradce pro politické záležitosti Lyn Nofziger – zastávají názor, že v důsledku atentátu zasvětil Reagan zbytek svého života vyššímu poslání.¹³³ Do svého deníku si Reagan krátce po návratu z nemocnice napsal: „Ať se již teď stane cokoli, za svůj život vděčím Bohu a budu se snažit sloužit mu tak, jak jen to bude možné.“¹³⁴ Podle Nofzigerova se toto odhodlání následně projevilo v Reaganově snaze zbavit svět komunismu.¹³⁵ V roce 1985 Reagan prohlásil: „v Bibli lze nalézt odpovědi

¹³⁰ WILLS, Garry. *Reagan's America: Innocents At Home*. Garden City, New York: Doubleday & Company, Inc., 1987. s. 196.

¹³¹ O této události referuje Lou Cannon (p.247), Garry Wills (p.197) a další autoři, v Reaganových pamětech se však nevyskytuje a je možné, že původním zdrojem je právě George Otise či Pat Boone. V každém případě, příběh o Reaganovu proroctví je v evangelikálních kruzích dodnes velice populární.

¹³² SCHORR, Daniel. *Los Angeles Times* [online]. 3.1.1988 [cit. 2011-05-04]. REAGAN RECANTS: His Path From Armageddon to Detente. Dostupné z WWW: <http://articles.latimes.com/1988-01-03/opinion/op-32475_1_president-reagan>.

¹³³ Lyn Nofziger Interview, Miller Center, University of Virginia, *Ronald Reagan Presidential Oral History Project*, 15-16.5.2003 [cit. 2011-05-04].

Dostupné z WWW: <http://millercenter.org/academic/oralhistory/news/2007_0330>.

¹³⁴ REAGAN, R. *Život jednoho Američana...*, s. 228.

¹³⁵ Lyn Nofziger Interview, *Ronald Reagan Presidential Oral History Project*.

na veškeré otázky, kterým čelíme a někdy mě zarazí, proč si neuvědomujeme, že tato jedinečná kniha nám může vyřešit spoustu problémů.“¹³⁶

Co se týče jeho politických názorů, v mládí se Ronald Reagan hlásil spíše k politickému liberalismu, byl členem demokratické strany, ale v souvislosti s vysokými daněmi ve 40. letech a s hrozbou komunismu se začal posouvat více doprava. Když ale někteří jeho kolegové volali po vypovězení komunistů z USA, Reagan tvrdil neoblomně, že by se jednalo o porušení principů, na kterých byla Amerika vybudována.¹³⁷ Podobně argumentoval i v souvislosti s bojem za práva homosexuálů: „Zatímco nepodporuji tzv. gay životní styl, všichni občané mají před zákonem stejná práva. Věřím, že by vláda neměla zasahovat do soukromí Američanů (...) a pokud jejich soukromé životy nezasahují do výkonu povolání, neměly by sloužit jako kritérium pro přijímání do privátního ani veřejného sektoru.“¹³⁸ Reaganův poněkud rozporuplný postoj k homosexualitě se však projevil krátce po tom, co v roce 1966 nastoupil do úřadu guvernéra Kalifornie. V září 1967 byl Reagan informován o údajné skupině homosexuálů pracujících v jeho administrativě. V reakci na toto zjištění požádal „podezřelé“ zaměstnance, aby tiše rezignovali, a pohrozil, že v opačném případě zveřejní pravý důvod jejich odchodu. Na tomto případě je vidět Reaganova snaha nepokazit si *image* morálně uvědomělého, tradičního Američana.¹³⁹ Na druhé straně Reaganova opozice proti takzvané Briggsově iniciativě, která měla v Kalifornii zakázat homosexuálům učit na veřejných školách, poukazuje na guvernérovu tolerantní stránku.¹⁴⁰

Jako guvernér Reagan paradoxně podepsal jeden z nejliberálnějších potratových zákonů (v té době). Kalifornská legislativa do roku 1967 umožňovala legální potrat jen ženám, jejichž život byl těhotenstvím ohrožen. Reforma zákona ale měla legalizovat i případy, kdy existovala reálná možnost, že se dítě narodí s tělesnou či mentální poruchou. Guvernér Reagan, který obecně potraty odmítal, vyjádřil nad reformou znechucení – tvrdil, že „rozhodovat, kdo má a nemá právo žít, (...) je to samé, co dělal

¹³⁶ *The New York Times* [online]. 22.2.1985 [cit. 2011-05-17]. President Says Bible Can Provide Answers. Dostupné z WWW: <<http://www.nytimes.com/1985/02/22/us/president-says-bible-can-provide-answers.html>>.

¹³⁷ V této době byl spíše „anti-liberální“ než „pro-konzervativní“. SHIRLEY, C, *Rendezvous with Destiny...*, s 489.

¹³⁸ Prohlášení z dubna 1980. SHIRLEY, C, *Rendezvous with Destiny...*, s.595.

¹³⁹ DALLEK, R. *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*. s. 48.

¹⁴⁰ Legislativa nakonec nikdy nevzešla v platnost. HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, s. 614.

Hitler“¹⁴¹ – nakonec však tlaku veřejnosti podlehl a zákon podepsal. V důsledku liberalizace protiinterruptčního zákona proběhlo v Kalifornii přes milion potratů¹⁴² a Reagan později přiznal, že podepsání reformy považoval za svoji největší chybu.¹⁴³

Jako prezidentský kandidát v roce 1980 zastával Reagan nízké daně, méně vládních zásahů do ekonomiky (tzv. *supply-side economics*) a okleštění federálních programů, které podemílaly „tradiční sociální zvyky“. Je nutno podotknout, že se Reagan primárně zaměřoval na ekonomické a fiskální změny v politice. Spojené státy totiž v 70. letech procházely vleklou ekonomickou krizí, která se projevovala poklesem ekonomiky a zvyšováním inflace a nezaměstnanosti zároveň – takzvanou *stagflaci*. Až sekundárně se Reagan zaměřoval na sociální problematiku – kvůli té se mu však dostalo podpory NCR.¹⁴⁴

Historik Steven Hayward zdůrazňuje, že by se Ronald Reagan těžko stal úspěšným politikem ve 40. nebo v 50. letech. Významným se podle něj stal až v důsledku ideologické polarizace a kolapsu liberálního konsensu 60. let a v důsledku prohloubení kulturního konfliktu na přelomu 70. a 80. let.¹⁴⁵ Když publicista George Will v roce 1981 napsal, že „Goldwater vyhrál volby roku 1964, pouze trvalo 16 let sečíst hlasy,“¹⁴⁶ myslel tím právě nutnost chápat Reaganovo zvolení do Bílého domu v kontextu ideologického posunu doprava, jež volby v roce 1980 završily.¹⁴⁷

3.2 Křesťanská pravice v Reaganově administrativě

V souvislosti s podporou evangelikálů byla v předvolební kampani otázka Reaganovy víry opakovaně diskutována. Na otázku reportéra, zda sdílí odmítavý postoj evangelikálů k Darwinově teorii evoluce, Reagan odpověděl, že se vskutku jedná jen o

¹⁴¹ DALLEK, R. *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*. s. 44.

¹⁴² CANNON, L. *President Reagan...*, s. 729.

¹⁴³ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, S. 162.

¹⁴⁴ DALLEK, R. *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*. s. viii. Preface 1999.

¹⁴⁵ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, S. xxiii.

¹⁴⁶ WILL, George F. *The Washington Post* [online]. 31.5.1998 [cit. 2011-05-04]. The Cheerful Malcontent.

Dostupné z WWW: <<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/daily/may98/will31.htm>>.

¹⁴⁷ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, S. xxiii.

teorii,¹⁴⁸ ve které navíc bylo nalezeno mnoho „závažných nedostatků“. Vyučovat by se podle Reagana měla jen po boku teorie kreacionismu.¹⁴⁹

Nerozvážná slova představitelů NCR ale čas od času přiváděla Reagana do rozpaků. Účastníci již zmiňované konference *Náboženského kulatého stolu* v roce 1980¹⁵⁰ například referovali o Reaganově znepokojení sdílet pódium s fundamentalistickým kazatelem, který rozohněně kázal o nutnosti řídit se Biblií a ne Ústavou.¹⁵¹ Podobně se Reagan distancoval i od výroku, že „Bůh nevyslyší modlitby Židů“¹⁵² a mírnit musel i Falwellovo tvrzení, že liberál nemůže být dobrým křesťanem.¹⁵³

Po Reaganově nástupu do úřadu ho konzervativní vůdce Jerry Falwell nazval svým „politickým hrdinou“, který si dobře uvědomuje roli, jakou konzervativní křesťané sehráli v jeho zvolení prezidentem.¹⁵⁴ Na první tiskové konferenci po volbách se novináři Reagana ptali mimo jiné na předvolební sliby. Na otázku, jak moc bude naslouchat radám „nových konzervativních organizací a *Morální většiny* a lidí jako je reverend Jerry Falwell“ Reagan odpověděl: „Nebudu se odklánět od lidí, kteří nás zvolili a poslali sem [na tyto posty].“¹⁵⁵ To vyjadřovalo velikou oddanost ze strany Reagana směrem ke křesťanské pravici.

Falwell se svými kolegy z NCR však velice záhy zjistili, že jejich podíl na zvolení Ronalda Reagana automaticky neznamená větší vliv na federální politiku. Reagan sice v předvolební kampani slíbil, že evangelikály zapojí do své administrativy proporcčně k jejich zastoupení v americké společnosti, to se ale ukázalo jako nemožné.¹⁵⁶ Hlavní důvod byl pragmatický – prostě nebylo takové množství evangelikálů s manažerskými schopnostmi a zkušenostmi, aby mohli řídit ministerstva s velkým množstvím zaměstnanců a obrovskými rozpočty. Nakonec tedy získali jen velice málo

¹⁴⁸ SHIRLEY, C. *Rendezvous with Destiny...*, s. 449.

¹⁴⁹ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, s. 680-681.

¹⁵⁰ Reagan si zde získal přízeň křesťanské pravice, když jí vyjádřil podporu. Viz. kapitola 2.

¹⁵¹ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Fall of the Old Liberal Order...*, s. 680-681.

¹⁵² MARTIN, W. *With God On Our Side*, s.215-216.

¹⁵³ Reagan na otázku, zda s Falwellem souhlasí odpověděl: „Ne. Jelikož jak křesťanské, tak židovské náboženství je založeno na stejném bohovi (...) jsem si téměř jist, že i jejich modlitby jsou vyslyšeny. SHIRLEY, C. *Rendezvous with Destiny...*, s 489.

¹⁵⁴ MARUS, Robert; WARNER, Greg. *Associated Baptist Press* [online]. 8.6.2004 [cit. 2011-05-04]. Ronald Reagan's ascent to office paralleled rise of Religious Right . Dostupné z WWW: <<http://www.abpnews.com/content/view/2147/117/>>.

¹⁵⁵ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution*, s. 32.

¹⁵⁶ MARLEY, D. *Ronald Reagan and the Splintering...*, s. 854.

postů – James Watt se stal ministrem vnitra, Robert Billings poradcem ministra školství a Jerry Regier ředitelem Úřadu pro rodiny (Office of Families).¹⁵⁷

Důležitým úspěchem pro NCR bylo jmenování Dr. Charlese Everetta Koopa do pozice poradce ministra zdravotnictví pro otázky veřejného zdraví¹⁵⁸ v roce 1981. Nejenže měl Dr. Koop za sebou úctyhodnou kariéru jako hlavní chirurg Dětské nemocnice ve Filadelfii a jako člen lékařské fakulty na Filadelfské univerzitě, především ale neochvějně vyznával evangelikální víru a veřejně vystupoval proti potratům. V roce 1973 spolu s evangelikálními ikonami Billy Grahamem a Francisem Schaefferem založil *Radu křesťanského boje* (Christian Action Coalition), jejíž *raison d'être* spočíval v protipotratovém lobbyingu v Kongresu.¹⁵⁹

Jak se brzy ukázalo, Reaganův nejbližší okruh poradců – jak šéf Kanceláře prezidenta James Baker, tak poradce Ed Meese – byl v sociálních otázkách poměrně liberální a křesťanské pravici moc nefandil. Náměstek šéfa Kanceláře prezidenta a šedá eminence Bílého domu Michael Deaver například na adresu křesťanské pravice v deníku *Washington Post* prohlásil: „V Bílém domě jsou vítáni, ale musí přijít zadním vchodem.“¹⁶⁰ Když nová administrativa hned v prvním roce ohlásila záměr odsunout morální problematiku na druhou kolej a soustředit se na její primární předvolební slib – ekonomiku – představitelé *Nové pravice* jen těžko skrývali zklamání.¹⁶¹ Nad odsunutím sociální problematiky do pozadí si posteskl Howard Phillips z *Conservative Caucus*: „Slibovali vytvořit opravdu konzervativní vládu, což nesplnili.“¹⁶² NCR a další skupiny evangelikálů proto nakonec jako jedinou možnost, jak protlačit svůj program, spatřovaly v přímém vlivu na prezidenta.

Už během prvního roku v úřadu se ale Ronald Reagan s křesťanskou pravicí hned několikrát názorově rozešel. V prvním případě se jednalo o takzvaný *Helms-Hydeův* protiinterupční zákon, podle kterého lidský život vznikal početím a nikoliv narozením – to by z potratů *de facto* činilo vraždu. Sám Reagan s tímto tvrzením

¹⁵⁷ James Watt byl členem organizace pentekostalců Assemblies of God, Robert Billings byl spojován s podporou privátních křesťanských škol a Jerry Rieger byl spolu s Jamesem Dobsonem zakladatelem lobbyistické organizace Family Research Council. MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 221-222

¹⁵⁸ Surgeon General. Neexistuje český ekvivalent, obdobnou funkci zde vykonává hlavní hygienik.

¹⁵⁹ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 238.

¹⁶⁰ „They'd be welcome in the White House, but they'd need to come in the back door.“ Když si následně rozzlobený Falwell sjednal schůzku s Reaganem, Deaver své tvrzení popřel a prosil Falwella ať se o článku *Washington Post* před prezidentem nezmiňuje. Citováno z MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 223.

¹⁶¹ MARLEY, D. *Ronald Reagan and the Splintering...*, s. 854.

¹⁶² MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 222.

souhlasil, Bílý dům však legislativu nijak nepodpořil a ta ve výsledku neprošla Kongresem.¹⁶³

V druhém případě šlo o jmenování Sandry Day O'Connorové jako první ženy do Nejvyššího soudu (NS). Přestože konzervativní soudkyně z Arizony podporovala trest smrti a vystupovala proti potratům, část NCR její jmenování odmítala. Evangelikální kazatel James Robison se spolu s podstatnou částí *Morální většiny* ohradili proti prezidentově nominaci a vyjádřili vůči ní „závažnou obavu“. O'Connorová totiž v Arizoně podporovala legislativu, která měla umožnit volné šíření vzdělávacích materiálů týkajících se antikoncepce a plánovaného rodičovství – proto ji představitelé NCR vnímali jako *pro-choice* kandidátku. Zatímco představitelé *Nové pravice* zaujali stejné stanovisko jako *Morální většina*, republikáni, jako třeba Barry Goldwater, jmenování O'Connorové vnímali pozitivně. Goldwater chválil Reagana za to, že vyšel vstříc jak umírněnému proudu v Republikánské straně, tak centristickým Demokratům.¹⁶⁴ Reagan si byl vědom potenciálně výbušné situace, a proto se pokusil zajistit si podporu Jerryho Falwella, který mu slíbil, že se proti nově jmenované soudkyni nebude vyjadřovat. Falwell si totiž v roli Reaganova „poradce“ velice liboval a tak nechtěl podniknout nic, čím by prezidenta rozzlobil.¹⁶⁵

Po zamítnutí *Helms-Hydeova* zákona a jmenování O'Connorové soudkyní NS pocítovali konzervativní křesťané nutnost naučit se *realpolitik* Washingtonu D.C a pochopit mašinérii, která obklopuje Bílý dům. Prostřednictvím diskuzí a workshopů, které pro NCR zorganizoval Paul Weyrich a *Nová pravice*, se evangelikálové dozvěděli více o legislativních procesech a o nutnosti zaujmout ofenzivní stanovisko. Podle Weyricha byla NCR do té doby defenzivní – ve smyslu, že pouze reagovala *proti* iniciativám levice a *proti* rozhodnutím NS. Aby uspěla, musela být proaktivní a vytvořit něco svého.¹⁶⁶

Výsledkem byl *Zákon o ochraně rodiny* (Family Protection Act, FPA), který na půdě Kongresu v roce 1981 představil senátor Roger Jepsen z Iowy.¹⁶⁷ FPA obsahoval

¹⁶³ Ibid. s. 227-228.

¹⁶⁴ DALLEK, R. *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*. s. 82.

¹⁶⁵ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 227-228.

¹⁶⁶ Ibid. s. 230.

¹⁶⁷ Konzervativní křesťané měli velký vliv na Republikánskou stranu ve státě Iowa, což se projevovalo jednak roustoucí přítomností Nové křesťanské pravici v místní GOP a jednak v jejím vlivu na program strany. V roce 1978 pomohla různá hnutí „pro život“ zvolit konzervativního Rogera Jepsena senátorem. GREEN, John C.; ROZELL, Mark J.; WILCOX, Clyde. *The Christian right in American politics: marching to the millennium*. Washington D.C.: Georgetown University Press, 2003, s. 131-133.

31 mnohdy značně kontroverzních ustanovení, která měla uzákonit velkou část agendy křesťanské pravice: zákaz potratů; zákaz informovat mladistvé o možnostech antikoncepce bez souhlasu rodičů; znovuzavedení modlitby ve školách; daňové úlevy pro rodiče, kteří své děti posílali do soukromých škol; segregaci na základě pohlaví ve školních sportovních aktivitách; zákaz využití federálních zdrojů k propagaci homosexuálních a feministických hodnot a k uhrazení učebnic, které „nepřispívají k americkému způsobu života, tak jak je historicky chápán“; podporu „tradiční role žen“ ve společnosti; daňové úlevy ženám v domácnosti a další.¹⁶⁸ Ronald Reagan návrh zákona podpořil ve své předvolební kampani, jako prezident ho však odmítl, protože diskriminoval určité skupiny lidí.¹⁶⁹ Takto radikální legislativa neměla sice moc velkou šanci na úspěch, nicméně posloužila NCR k identifikaci možných konzervativních spojenců v Kongresu a liberálních nepřátel, které pak mohla označit jako „proti rodině“.¹⁷⁰

3.3 Reagan a potraty

Jedno z nejdůležitějších témat pro křesťanskou pravici představovaly potraty. V předvolební kampani si Reagan získal přízeň různých hnutí „pro život“ příslibem ústavního dodatku, který by potraty postavil mimo zákon (s výjimkou případů, kdy by šlo o ohrožení života matky). Po nastoupení do úřadu skutečně existovala snaha Reaganovy administrativy lobbovat v Kongresu za podporu ústavního dodatku (1982), který měl zakázat potraty, a ve prospěch opatření, jež by omezilo federální výdaje na provádění potratů. Oba návrhy však nakonec v Kongresu zablokoval republikánský senátor Bob Packwood.¹⁷¹ Tento oregonský senátor se netajil přesvědčením, že ženy mají právo na potrat a představoval hlavního zastávce *pro-choice* hnutí v Kongresu.¹⁷²

Tam, kde mohla, se Reaganova administrativa snažila jednat v otázce potratů ze své vlastní iniciativy. Jednalo se především o nařízení, kterému se říkalo „Baby Doe“ a o „pravidlo donášení“ (tzv. *squeal rule*). První přikazovalo nemocnicím, aby se

¹⁶⁸ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 231.

¹⁶⁹ BLOUNT, Jackie M. *Fit to teach: same-sex desire, gender, and school work in the twentieth century*. Albany, NY: State University of New York Press, 2005. s. 160.

¹⁷⁰ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 231.

¹⁷¹ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution*, s. 277.

¹⁷² Packwood již v roce 1970 (tři roky před přelomovým rozhodnutím *Roe v. Wade*) představil návrh zákona, který by legalizoval potraty. RUDIN, Ken. *Washington Post* [online]. 22.10.1999 [cit. 2011-05-13]. Wade-ing In On Abortion. Dostupné z WWW: <<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/campaigns/junkie/archive/junkie102299.htm>>.

postaraly o tělesně postižené kojence, což mělo zabránit vzácné, ale stále existující praxi, kdy se tělesně postižené novorozeně nechalo zemřít. V souladu s druhým nařízením musely federálně dotované kliniky informovat rodiče mladistvých, kteří požádali o antikoncepci.¹⁷³

Reaganův životopisec Lou Cannon tvrdí, že ačkoliv prezident s potraty jistě nesouhlasil a v nutnost schválení ústavního dodatku zakazujícího potraty opravdu věřil, jednalo se z Reaganovy strany částečně o politický kalkul, jak si získat voliče. Tomu nasvědčuje i skutečnost, že se Reagan nikdy osobně neúčastnil každoročních protipotratových shromáždění ve Washingtonu. Své *pro-life* stanovisko a podporu hnutí *March for Life* vyjadřoval Reagan vždy jen prostřednictvím telefonu, aby nebyl s představiteli hnutí zachycen v médiích.¹⁷⁴

Při příležitosti desátého výročí rozhodnutí Nejvyššího soudu v případě *Roe v. Wade* v roce 1983 se však Ronald Reagan k problematice potratů osobně vyjádřil. Reagan tehdy napsal dlouhý článek, který o rok později vyšel jako kniha s názvem *Interrupce a svědomí národa*¹⁷⁵. V něm otevřeně kritizoval tzv. potrat na požádání (abortion-on-demand) jako právo, které rozhodně není požehnané Ústavou. Podle Reagana se v případě *Roe v. Wade* jednalo o čin „surové soudní moci“, který polarizoval americkou společnost podobným způsobem jako rozhodnutí *Dred Scott*, které prohloubilo napětí mezi otrokářskými státy a abolicionisty v 19. století. Reaganovi poradci byli nervózní zveřejněním takto kontroverzního článku těsně před kampaní za znovuzvolení a i média označila Reaganovo angažmá jako „neobyčejné“ a „zvláštní“.¹⁷⁶ Ve stejném roce došel NS k rozhodnutí týkající se potratů – prvnímu za Reaganovy vlády.¹⁷⁷ V něm NS v souvislosti s potraty potvrdil dosavadní praxi tzv. trimestrálního systému, tak jak ji definoval *Roe v. Wade*.¹⁷⁸ Skutečnost, že mezi tři záporné hlasy patřila i čerstvá soudkyně O'Connorová však hrálo v Reaganův prospěch.¹⁷⁹ V roce 1985 podal generální prokurátor ministerstva spravedlnosti Charles Fried žádost, aby NS zvrátil rozhodnutí *Roe v. Wade*. V případě *Thornburgh v. American College of Gynecologists and Obstetricians* však zaznamenala *pro-life* hnutí další prohru, když se NS opět zastal

¹⁷³ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution*, s. 277-278.

¹⁷⁴ CANNON, L. *President Reagan...*, s.729.

¹⁷⁵ Abortion and the Conscience of a Nation

¹⁷⁶ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution*, s. 278.

¹⁷⁷ Jednalo se o rozhodnutí v případě *Akron v. Akron Center for Reproductive Health*

¹⁷⁸ Viz. kapitola 1. s. 13.

¹⁷⁹ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution*, s. 278.

původního rozhodnutí z roku 1973.¹⁸⁰ Poměr 5:4 (Sandra Day O'Connorová byla opět na straně proti potratům) však znamenal mnohem těsnější výsledek a dával konzervativcům naději do budoucna, že se NS s dalším jedním až dvěma jmenováními posune více doprava.¹⁸¹

3.4 Reagan a školství

V návaznosti na příslib z předvolební kampaně Reagan po nástupu do Bílého domu podpořil znovuzavedení modliteb do veřejných škol. Jednalo se však o podporu téměř výhradně symbolickou. Pro dodatek se vyjádřil všehovšudy třikrát – jednou v rámci svého pravidelného rozhlasového projevu, podruhé na setkání *Národní asociace evangelikálů* (National Association of Evangelicals, NAE) a nakonec při slavnostním ceremoniálu za účasti Jerryho Falwella na zahradě Bílého domu. V zákulisí však dodatku moc pozornosti nevěnoval.¹⁸² S podporou prominentních televangelistů Jerryho Falwella a Pata Robertsona tento návrh ústavního dodatku – označován jako *Reaganův dodatek* – kladl důraz na dobrovolnou povahu modliteb: „Nic v Ústavě nebude bránit individuální či skupinové modlitbě ve školách či jiných veřejných institucích. Nikdo nebude nucen federální či státní vládou účastnit se modlitby.“¹⁸³ Dodatek však ztroskotal v Kongresu, kde se jeho navrhovatelům nepodařilo najít dvoutřetinovou podporu.¹⁸⁴

Reagan dále do svého programu zahrnul změnu strategie daňového úřadu (IRS) ve vztahu k privátním školám, které diskriminovaly studenty na základě rasy. Odebrání

¹⁸⁰ V tomto případě se jednalo o pensylvánský zákon z roku 1982, který nařizoval doktorům, aby při vykonávání interrupce využívali metody, které maximalizovali šance zárodku na přežití, na úkor zvýšeného rizika pro ženu. Nejvyšší soud zrušil platnost zákona, čímž vyjádřil přesvědčení, že přežití ženy je prioritou před potenciálním přežitím plodu. *Justia.com* [online]. 11.6.1986 [cit. 2011-05-13]. THORNBURGH V. AMER. COLL. OF OBSTETRICIANS, 476 U. S. 747 (1986). Dostupné z WWW: <<http://supreme.justia.com/us/476/747/>>.

¹⁸¹ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution...*, s. 415.

¹⁸² MARLEY, D. Ronald Reagan and the Splintering..., s.861.

¹⁸³ Dodatek (S.J. Res. 199) na půdě Senátu představil Storm Thurmond z Jižní Karolíny.

THURMOND, Storm. *Library of Congress* [online]. 18.5.1982 [cit. 2011-05-09]. Bill Summary & Status: 97th Congress (1981 - 1982) - S.J.RES.199. Dostupné z WWW: <<http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d097:SJ00199:@@@L&summ2=m&/home/LegislativeData.php?n=BSS;c=97>>. O rok později byl jako S.J.RES.73 opět představen a opět neprošel.

THURMOND, Storm. *Library of Congress* [online]. 24.3.1983 [cit. 2011-05-09]. Bill Summary & Status: 98th Congress (1983 - 1984) - S.J.RES.73. Dostupné z WWW: <<http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/D?d098:1:/temp/~bdUyoR:@@@L&summ2=m&/home/LegislativeData.php?n=BSS;c=9>>.

¹⁸⁴ UTTER, Glenn H.; TRUE, James L. *Conservative Christians and political participation: a reference handbook*. Santa Barbara: ABC-CLIO, Inc., 2004. s. 68.

daňové výjimky privátním školám (často vedenými konzervativními křesťany) bylo pro NCR klíčovým tématem. V lednu 1982 ministerstvo spravedlnosti požádalo Nejvyšší soud, aby zamítnul žaloby ohledně daňové výjimky „segregačních akademií“.¹⁸⁵ Celý případ se točil ohledně nařízení Univerzity Boba Jonese v Jižní Karolíně, které zakazovalo mezirasové vztahy a manželství mezi svými studenty – což samo o sobě bylo protiústavní. IRS jí z důvodu těchto diskriminačních opatření odmítl udělit daňovou výjimku, na kterou mají jinak soukromé školy, fungující v rámci některé církve, právo.¹⁸⁶ Nutno podotknout, že Reaganovým motivem vystoupit proti IRS nebyla podpora segregačních opatření. V jeho očích IRS překračoval své pravomoci (a zasahoval do kompetencí zákonodárců), když na základě občanských práv rozhodoval, komu udělí výjimku.¹⁸⁷ Prezident musel nicméně čelit vlně pobouření ze strany veřejnosti a kvůli obvinění z rasistického chování musel své jednání mírnit.¹⁸⁸ Téměř vzápětí obrátil a navrhl vytvořit legislativu, která by daňovému úřadu dávala pravomoc odmítnout daňovou výjimku školám, které diskriminují na základě rasy.¹⁸⁹ V květnu 1983 NS došel k rozhodnutí, že IRS učinil správně, když v souladu s „dlouhodobým zájmem vymýtit rasovou diskriminaci ve školství“ daňovou výjimku privátním školám odňala.¹⁹⁰

3.5 *Reagan a AIDS*

V polovině 80. let se objevila v Americe nová hrozba v podobě nemoci AIDS¹⁹¹, jež měla potenciál stát se prvním zcela politizovaným onemocněním ve Spojených státech. V minulosti vzácná nemoc způsobující kolaps imunitního systému se do roku 1983 stala masovou epidemií a skutečnost, že velké množství nakažených lidí bylo homosexuální orientace, rozvířilo novou vlnu debat o sexuálních mravech v Americe.¹⁹²

¹⁸⁵ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution*, s. 225-228.

¹⁸⁶ Podle amerického daňového zákona (paragraph 501(c)(3)) nemusí charitativní, vzdělávací a náboženské organizace platit daně.

¹⁸⁷ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution*, s. 225-228.

¹⁸⁸ Kromě kontroverze ohledně IRS stavěla kritika občanskoprávních aktivistů na tom, že Reagan do své administrativy nezahrnul dostatečné množství žen a menšin. Zatímco za Carterovy administrativy bylo 12 % úředníků Afroameričanů, 12.1 % žen a 4.1% Latinoameričanů, za Reaganovy administrativy jen 4.1 % afroameričanů, 8% žen a 3.8 % Latinoameričanů. DALLEK, R. *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*. s. 79, 82.

¹⁸⁹ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution...*, s. 227.

¹⁹⁰ DALLEK, R. *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*. s. 80.

¹⁹¹ Acquired Immune Deficiency Syndrome, Syndrom získaného selhání imunity,

¹⁹² HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution...*, s. 279.

Tradičně kontroverzně se k tématu vyjádřil Jerry Falwell, když označil AIDS „božím hněvem za homosexualitu“, přičemž podobný přístup zaujal i zbytek NCR.¹⁹³ S rostoucím povědomím o viru HIV a rozsahu a vážnosti celé krize okolo AIDS eskaloval i tlak na Bílý dům, jenž se ještě v půlce dekády stavěl k problému velice laxně. Reaganova reakce na šířící se epidemii byla velice váhavá a neúčinná. On sám nevěřil, že by AIDS představoval vážnější nebezpečí pro americkou společnost „než spalničky“ a až smrt jeho přítele, hollywoodského herce Rocka Hudsona, v říjnu 1985 otevřela Reaganovi oči.¹⁹⁴ I tak reagoval zaskočeně a s úplnou neznalostí nemoci. Ředitel *Center pro dohled nad nákazami* (Centers for Disease Control, CDC) Dr. James O. Mason například tvrdí, že Reaganova administrativa v roce 1985 velice reálně zvažovala možnost zavést pro všechny lidi s AIDS karanténu.¹⁹⁵

Konečně v únoru 1986 pověřil poradce ministra zdravotnictví pro otázky veřejného zdraví Charlese Everetta Koopa vytvořením speciální zprávy o AIDS za účelem informování veřejnosti.¹⁹⁶ Evangelikál Koop, jenž představoval hrdinu NCR díky celoživotnímu boji proti interrupcím, zklamal konzervativní křesťany hned po svém jmenování v roce 1982, když dal najevo, že nebude potraty veřejně kritizovat, nehledě na vlastní osobní názory. Cítil, že jako veřejný činitel musí ctít Ústavu a platné zákony Spojený států.¹⁹⁷ Poté, co zveřejnil zprávu o AIDS, se však zklamání křesťanské pravice změnilo v rozhořčení. Výsledná zpráva doporučovala zavedení sexuální výchovy pro děti (již od třetí třídy) a zdůrazňovala nutnost použití prezervativu při sexuálním styku. Především zavedení sexuální výuky, proti níž náboženská pravice po dlouhá léta brojila, představovala pro konzervativní křesťany velkou ránu – o to větší, že autorem zprávy byl evangelikál, jehož NCR považovala za „svého“.¹⁹⁸

Přístup Reaganovy administrativy k AIDS se ukázal jako velice zdrženlivý. Koopovi bylo zakázáno o chorobě veřejně mluvit, zatímco médiím bylo nařízeno se na otázky ohledně AIDS neptat. Ve svých memoárech Koop později vyjádřil domněnku, že ignorace ze strany Reaganovy administrativy se odvíjela od nepřátelského postoje k

¹⁹³ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 241.

¹⁹⁴ CANNON, L. *President Reagan...*, s. 731.

¹⁹⁵ I k tomuto se vyjádřil reverend Falwell, když dal za pravdu hlasům žádajícím držení lidí s AIDS v karanténě „stejně jako se to dělá s kravami, co mají brucelózu“. Dodal však, že k takovému opatření nedojde, protože „homosexuálové, na rozdíl od krav, představují důležitou voličskou základnu. MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 243.

¹⁹⁶ Hlavní hygienik má tradičně v kompetenci informování občanů o prevenci onemocnění. Ibid. s. 249

¹⁹⁷ Ibid. s. 240.

¹⁹⁸ Ibid. s. 249.

homosexuálům, který spolu se svou konzervativní voličskou základnou zastával.¹⁹⁹ V Bílém domě se nejsilněji proti zprávě postavili poradce prezidenta pro rodinnou politiku Gary Bauer, ministr školství William Bennett a konzervativní poradce pro styk s médii Pat Buchanan.²⁰⁰ Buchanan v článku *Los Angeles Times* z listopadu 1986 prohlásil: „Chudáci homosexuálové. Vyhlásili válku přírodě a ta se teď krutě mstí.“²⁰¹ Dle oficiálního životopisce Edmunda Morrise se i Reagan zamyslel nad biblickým vysvětlením AIDS, když prohlásil, že je možné, že „Bůh seslal tento mor jako trest za nepovolený sex, který jde proti desateru přikázání.“²⁰²

Možná i kvůli vlastnímu nejistému stanovisku odmítal prezident nadále o nákaze mluvit na veřejnosti, v rozpočtu na rok 1986 dokonce jeho administrativa navrhovala výzkum na AIDS omezit.²⁰³ O rok později sice došlo k vytvoření výboru pro problematiku AIDS, ten ale zahrnoval převážně odpůrce preventivního vzdělávání o AIDS a postrádal lékaře a vědce, kteří by měli s výzkumem choroby jakékoli zkušenosti.²⁰⁴ Až v dubnu 1987 se Reagan rozhodl pronést na toto téma řeč, a to po nátlaku Koopa, první dámy Nancy a po průzkumu veřejného mínění, ve kterém dvě třetiny Američanů označily AIDS za největší současné zdravotní nebezpečí.²⁰⁵ Ve svém projevu sice symbolicky prohlásil, že není důvod, proč by oběti AIDS měly nosit „šarlatové písmeno A“ na oděvu, jelikož se nemoc nepřenáší dotykem, avšak nic podstatného či nového nepřednesl. Neřekl nic o tom, jak se ve skutečnosti AIDS přenáší či jak se před nákazou chránit. Naopak si Reagan vysloužil pískot za návrh povinného testování na AIDS ve federálních věznicích a za zařazení onemocnění na seznam nakažlivých chorob, kvůli kterým může být cizincům zamítnuta žádost o trvalé bydliště na americké půdě.²⁰⁶ Na rozdíl od Reaganovy administrativy se Kongres k problému

¹⁹⁹ Podle něj Bílý dům spatřoval menší nebezpečí v ignoraci relativně malého okruhu voličů – homosexuálů – než v urážce voličstva podstatně většího – konzervativních křesťanů. Ibid. s. 242.

²⁰⁰ Ibid. s. 251.

²⁰¹ „The poor homosexuals - they have declared war upon nature, and now nature is extracting an awful retribution.“ *Los Angeles Times*, 28.11.1986. Citováno z *Fair* [online]. 26.2.1996 [cit. 2011-05-05]. Pat Buchanan in His Own Words. Dostupné z WWW: <<http://www.fair.org/index.php?page=2553>>.

²⁰² „Maybe the Lord brought down this plague“ because „illicit sex is against the Ten Commandments.“ Z oficiálního memoáru Dutch od Edmunda Morrise (s. 457-458). Citováno z *On the Issues* [online] [cit. 2011-05-05]. Ronald Reagan in Dutch. Dostupné z WWW: <http://www.issues2000.org/Archive/Dutch_Ronald_Reagan.htm>.

²⁰³ CANNON, L. *President Reagan...*, s. 731-732.

²⁰⁴ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 255.

²⁰⁵ CANNON, L. *President Reagan...*, s. 733.

²⁰⁶ Psaní projevu se Reagan účastnil jen minimálně. Při přípravě textu docházelo k ostrým sporům mezi autorem projevu Landonem Parvinem a Charlesem Koopem na jedné straně a konzervativním Gary

postavil aktivněji a na počátku roku 1988 nechal vytvořit šestistránkový pamflet o prevenci před AIDS, který distribuoval 107 milionům amerických domácností.²⁰⁷ Skutečností zůstává, že na konci Reaganova prvního období v Bílém domě bylo v USA zaznamenáno 5 527 úmrtí v důsledku AIDS a ke konci druhého období již více než 60,000.²⁰⁸

3.6 Reagan a Nejvyšší soud

Historik Robert Dallek tvrdí, že volání po návratu konzervativních principů nebylo z Reaganovy strany pouhou rétorikou. Jeho administrativa například agresivněji a úspěšněji prosazovala v soudnictví konzervativní sociální program. Nadto se Reaganovo ministerstvo spravedlnosti otevřeně postavilo do opozice proti soudcům, kteří se liberální interpretací Ústavy stavěli do role zákonodárců.²⁰⁹ Jmenováním soudců, kteří mu byli ideologicky blízcí, měl Prezident Reagan hned několik možností, jak zajistit konzervativnější směřování americké judikatury. Reagan jmenoval 368 nových soudců na nižší úrovni, přičemž jen 1.9% (7 z 368) bylo afroamerického původu a pouze 7% (28 z 368) bylo žen.²¹⁰ Zavedením důkladných ideologických prověrek pro kandidáty na pozice federálních soudců se Reaganovi podařilo během svých dvou období v Bílém domě posunout americké soudnictví značně doprava.²¹¹

Stejným způsobem Reagan ovlivnil i směr, kterým se posouval Nejvyšší soud. První Reaganovou nominací do NS byla již zmiňovaná Sandra Day O'Connorová, která sice pro NCR nebyla dostatečně konzervativní, po nástupu do funkce se však projevovala převážně v souladu s názory konzervativních křesťanů. Další příležitost měl Reagan v roce 1986, když předseda Nejvyššího soudu Warren Burger překvapivě

Bauerem a Williamem Bennettem na straně druhé, kteří odmítali jakékoliv zmínky o antikoncepci a sexuální výchově. Ve výsledku byl projev velice „krotký“ a na svou dobu již velice zastaralý. CANNON, L. *President Reagan...*, s. 733-734. REAGAN, Ronald. *Ronald Reagan Presidential Library* [online]. 31.5.1987 [cit. 2011-05-14]. Remarks at the American Foundation for AIDS Research Awards Dinner. Dostupné z WWW: <<http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1987/053187a.htm>>.

²⁰⁷ Iniciativa Kongresu představovala největší poštu vedenou propagační kampaň v historii USA.

MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 256.

²⁰⁸ Cannon (s.731) uvádí 3 700 úmrtí na konci prvního období a 46 344 na konci druhého období. Oba přitom citují data *Center pro dohled nad nákazami (CDC)*. Ibid., 241.

²⁰⁹ DALLEK, R. *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*. s. ix. Preface 1999.

²¹⁰ TOBIAS, Carl W. Rethinking federal judicial selection. *Brigham Young University Law Review*. 1993, 4, Fall, s. 1269.

²¹¹ O'BRIEN, David M. *History News Network* [online]. 4.4.2005 [cit. 2011-05-11]. Why Many Think that Ronald Reagan. Dostupné z WWW: <<http://hnn.us/articles/10968.html>>.

ohlásil odchod z NS a prezidentovi se tak otevřela možnost jednak ke jmenování nového soudce a jednak k volbě nového předsedy soudu.²¹² V prezidentově seznamu kandidátů figurovali pouze dva kandidáti – Robert Bork a Antonin Scalia – oba z Odvolacího soudu ve Washingtonu DC, přičemž prezident Reagan nakonec dal přednost mladšímu Scaliovi, který se tak stal prvním Američanem italského původu v NS. Konzervativního soudce NS Williama Rehnquista jmenoval Reagan předsedou.²¹³ Scaliova nominace prošla Kongresem relativně hladce, jelikož byla vnímána jako nahrazení jednoho konzervativního soudce dalším, a tudíž v souladu s udržením *statu quo* v NS.²¹⁴ Po odchodu umírněného soudce Lewise Powella do důchodu v roce 1987 se nabídl další možnost, jak posunout NS více doprava. Reagan, pro kterého se téměř jistě jednalo o poslední možnost ovlivnit skladbu NS, si vybral soudce Roberta H. Borka – tvrdého kritika liberální interpretace Ústavy (jež vedla k přelomovým rozhodnutím v oblastech potratů, občanských práv či *affirmative action*), což spustilo lavinu protestů. Bezprecedentně štvavá kampaň ze strany liberálů s cílem zabránit jeho jmenování se rozjela pouhých 45 minut po Borkově nominaci, kdy na půdě Senátu promluvil Demokrat Ted Kennedy.²¹⁵ V projevu známém jako *Amerika Roberta Borka* se tvrdě opřel do ultrakonzervativních názorů kandidáta, který by podle Kennedyho jako soudce NS prosazoval delegalizaci potratů, segregaci Afroameričanů na pracovišti, zákaz výuky evoluce na školách, cenzuru a další oklešťování svobod.²¹⁶ V jedné z největších bitev „kulturní války“ osmdesátých let se Demokratům podařilo rozšířit značně pokřivený obraz o Borkově dogmatickém vnímání Ústavy a Bork musel po neúspěšném senátním slyšení na nominaci rezignovat.²¹⁷

Přes zdánlivý neúspěch v této otázce se Reaganovi, podle Dalleka, podařilo vytvořit konzervativnější NS v čele s Williamem Rehnquistem. Do konce 80. let se tento posun projevil ve velké škále rozhodnutí – od federální podpory náboženským skupinám po větší nezávislost při tvorbě interrupčních zákonů na úrovni států.²¹⁸

²¹² HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution...*, s. 416.

²¹³ Ibid.

²¹⁴ SMITH, Christopher E.; HENSLEY, Thomas R. Unfulfilled Aspirations: The Court-Packing Efforts of Presidents Reagan and Bush. *Albany Law Review*. 1993-1994, 57, 4, s. 1118.

²¹⁵ CHADDOCK, Gail R. *The Christian Science Monitor* [online]. 7.7.2005 [cit. 2011-05-08]. Court nominees will trigger rapid response.

Dostupné z WWW: <<http://www.csmonitor.com/2005/0707/p02s01-uspo.html>>.

²¹⁶ RESTON, James. *Washington Post* [online]. 5.6.1987 [cit. 2011-05-08]. Kennedy And Bork. Dostupné z WWW: <<http://www.nytimes.com/1987/07/05/opinion/washington-kennedy-and-bork.html>>.

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ DALLEK, R. *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*. s. ix. Preface 1999.

3.7 Reaganova rétorika a symbolická podpora Nové křesťanské pravici

Podle médií a dobové historiografie byl Ronald Reagan na křesťanskou pravici úzce napojen.²¹⁹ Z výše uvedených případů však lze vyčíst, že podpora čtyřicátého prezidenta byla často jen velice symbolická, přičemž místy se jednalo vyloženě o planá slova směřovaná k uspokojení křesťansko-konzervativního segmentu voličstva. To ovšem neznamená, že by ani symbolická podpora od prezidenta neměla žádnou váhu.

Republikánská strana v čele s Reaganem si křesťanské pravice vážila. Republikánský sjezd v roce 1984 byl například zahájen reverendem Jamesem Robisonem a zakončen slovy Jerryho Falwella, podle něhož jsou republikánští kandidáti „božím nástrojem určeným k přestavbě Ameriky.“²²⁰ V den druhé nominace na prezidenta v roce 1984 Reagan na ekumenické snídani s náboženskými představiteli (tzv. prayer breakfast) nastínil svou představu o vztahu mezi duchovní a světskou sférou: „Pravdou je, že od sebe nelze oddělovat politiku a mravnost. A jelikož se základy mravnosti odvíjí od víry, náboženství a politika jsou spolu nutně také propojené. Potřebujeme víru jako vodítko. Potřebujeme ji, protože jsme nedokonalí. A naše vláda potřebuje církev, protože jen ti, dostatečně pokorní na to, aby přiznali, že jsou hříšníci, mohou do demokracie přinést míru tolerance, jež potřebuje, aby přežila.“²²¹ Proti odluce církve od státu mluvil Reagan už dříve, když v roce 1982 před alabamskými zákonodárci bránil modlitbu ve školách. Těm, kteří uváděli první dodatek Ústavy²²² jako důvod, proč „vyloučit Boha z amerických institucí“, Reagan vzkázal, že „první dodatek nebyl sepsán, aby ochránil občany této země před náboženskými hodnotami, ale právě z důvodu ochránění náboženských hodnot před vládní tyraníí.“²²³

²¹⁹ Například monografie Wilbura Edela *Defenders of the Faith: Religion and Politics from the Pilgrim Fathers to Ronald Reagan*.

²²⁰ WALD, K. *Religion and Politics...*, s. 216.

²²¹ „The truth is, politics and morality are inseparable. And as morality's foundation is religion, religion and politics are necessarily related. We need religion as a guide. We need it because we are imperfect, and our government needs the church, because only those humble enough to admit they're sinners can bring to democracy the tolerance it requires in order to survive.“ REAGAN, Ronald. *Ronald Reagan Presidential Library* [online]. 23.8.1984 [cit. 2011-05-08]. Remarks at an Ecumenical Prayer Breakfast in Dallas, Texas. Dostupné z WWW: <<http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1984/82384a.htm>>.

²²² Svoboda vyznání, tisku, projevu, právo lidu pokojně se shromažďovat a právo podávat státním orgánům žádosti o nápravu křivd.

²²³ „The first amendment of the Constitution was not written to protect the people of this country from religious values; it was written to protect religious values from government tyranny.“ REAGAN, Ronald. *Ronald Reagan Presidential Library* [online]. 15.3.1982 [cit. 2011-05-08]. Address Before a Joint Session of the Alabama State Legislature in Montgomery. Dostupné z WWW:

Reaganova rétorika byla obecně plna náboženských konotací. Nejradši prezident citoval slavné kázání Johna Winthropa, ve kterém puritánský kazatel prorokoval, že Amerika bude „zářícím městem na kopci“²²⁴, oblíbená mu byla i slova papeže Pia XII. o tom, že „Bůh vložil osud lidstva do rukou Ameriky.“²²⁵ Silný náboženský podtext lze najít i v Reaganově pravděpodobně nejznámější řeči z března 1983. Na sjezdu *Národní asociace evangelikálů* na Floridě se Reagan pokusil vyvrátit argument „morální rovnocennosti“ mezi Východem a Západem, jež byl propagován zastánci zastavení jaderného zbrojení. Reagan zaútočil na „moderní sekularismus“ a rozohnil se nad úpadkem americké demokracie v důsledku odmítnutí židovsko-křesťanských hodnot. O Sovětském svazu se tehdy vyjádřil jako o „říši zla“, čímž vlastně celou studenou válku uvedl do kontextu boje dobra a zla.²²⁶ Díky těmto a dalším podobným projevům se Reagan stal oblíbencem křesťanské pravice.

Ponecháme-li stranou úspěšnost či neúspěšnost NCR v prosazování svého programu, samotný přístup do Oválné pracovny a možnost nechat se vyfotit s Ronaldem Reaganem nebo povečeřet s vysokými vládními činiteli znamenal pro donedávna velice obskurní skupinu lidí obrovskou poctu. Korespondence mezi Reaganem a Falwellem dokazuje jejich velice vřelý vztah. Falwell pravidelně posílal do Washingtonu dopisy s návrhy, jaké úředníky má Reagan jmenovat do administrativy, spolu s gratulacemi k projevům, ve kterých se prezident dotkl témat blízkých křesťanské pravici. Reagan mu často odpovídal osobně – v červnu 1981 mu například v dopise gratuloval k pětadvacátému roku v čele *Thomas Road Baptist Church*.²²⁷

Jerry Falwell si ve „světle reflektorů“ velice liboval a novináře živil různými polopravdami, aby udržel představu o svém vlivu a působil tak mocněji, než ve skutečnosti byl. V druhém roce Reaganovy vlády například v televizním pořadu *Good Morning America* prohlásil, že dostává pravidelné brífinky od *Národní bezpečnostní rady* (National Security Council, NSC). Po vlně kritiky ze strany Kongresu a široké veřejnosti dovolávající se odluky církve od státu Bílý dům sice připustil, že Falwell

<<http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1982/31582b.htm>>.

²²⁴ „A shining city upon a hill“. Ve svém memoáru Reagan napsal: „Domnívám se rovněž, že náš národ zahájil proces duchovní obrody, kterou tak potřeboval. Snažil se opět uskutečňovat onu představu Ameriky, kterou již před třemi sty lety vyjádřil John Winthrop na palubě malé lodi u massachusettského pobřeží, kdy připomněl, že právě tady mají příležitost vytvořit novou civilizaci založenou na svobodě, která předtím nikdy nikde neexistovala, a vybudovat tak jedinečné „zářící město na kopci“. REAGAN, R. *Život jednoho Američana...*, s. 260.

²²⁵ HAYWARD, S. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution...*, s.142.

²²⁶ Ibid. s. 289-290.

²²⁷ MARLEY, D. *Ronald Reagan and the Splintering...*, s. 857

skutečně informace od NSC dostává, dodal však, že se nejedná o dokumenty klasifikované jakýmkoli stupněm utajení. Brífinky NSC byly, dle vysvětlení Bílého domu, přístupné i jiným prominentním lidem, kteří si o ně požádali.²²⁸

Dynamiku vztahů mezi prezidentem a NCR výstižně popisují podklady, které Reagan obdržel před setkáním s Falwellem v březnu 1983. Tajemnice pro styky s veřejností Faith Whittleseyová, která měla vztahy s náboženskými skupinami na starosti, v nich píše, že „na rozdíl od jiných konzervativních organizací Vás Dr. Falwell nikdy nekritizoval(...) [a naopak] podporoval v ekonomických a sociálních otázkách.“²²⁹

Když se v průběhu roku 1984 naplno rozjela Reaganova kampaň pro znovuzvolení, zdálo se, že vztah mezi Reaganem a křesťanskou pravicí ochladl. NCR se cítila do jisté míry zhrzena Reaganovou administrativou a dokonce i prezidentem samotným kvůli nedostatku reálné podpory. Zmíněná tajemnice a bojovnice za zájmy evangelikálů Faith Whittleseyová se stala velvyslankyní ve Švýcarsku a jediným výrazným spojencem v Bílém domě tak zůstal zvláštní poradce prezidenta Morton Blackwell. Žádný prezidentský kandidát – demokraté nominovali Waltera Mondalea a Geraldine Ferrarovou – však nepředstavoval pro NCR schůdnou alternativu. Reaganovi byla tato skutečnost jasná. A především si uvědomoval, že ho křesťanská pravice potřebuje víc, než on ji.²³⁰

Když Reagan v roce 1984 drtivě porazil demokratického prezidentského kandidáta Waltera Mondalea, jeho vítězství již nešlo připisovat žádné konkrétní zájmové skupině a zdálo se, že se Nová křesťanská pravice nachází za svým zenitem.²³¹ V důsledku finančních skandálů televangelistů Jima Bakker a Jimmyho Swaggerta přestalo mnoho lidí podporovat fundraisingové akce NCR a hnutí dále ublížily kontroverzní projevy Jerryho Falwella.²³² Poslední návštěva představitelů *Morální většiny* v Bílém domě se konala v roce 1986.²³³ Ve stejném roce Falwell přejmenoval organizaci na *Federaci svobody* (Liberty Federation) – snad v reakci na kritiky, jež si

²²⁸ Ibid. s. 856-857.

²²⁹ Mezi doporučená konverzační témata mu doporučuje snahu získat si NCR (jejíž politický aktivismus mezi lety 1980 a 1982 poklesl) znovu na svou stranu. MARLEY, D. Ronald Reagan and the Splintering..., s. 858.

²³⁰ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 235.

²³¹ MARLEY, D. Ronald Reagan and the Splintering..., s. 859.

²³² UTTER, G.; TRUE, J. *Conservative Christians...*, s. 68.

²³³ MARLEY, D. Ronald Reagan and the Splintering..., s. 859.

Morální většinu dobírali za to, že není „ani morální, ani většina“. Se slovy, že veškeré cíle, které si vytyčil, také splnil, Falwell v roce 1989 organizaci zrušil.²³⁴

Na druhou stranu Pat Robertson, zakladatel *Christian Broadcasting Network* a moderátor pořadu *The 700 Club* v roce 1988 podnikl neúspěšnou kampaň do prezidentského úřadu za Republikánskou stranu.²³⁵ Sám v minulosti podporoval jak Jimmyho Cartera, tak Ronalda Reagana, a nakonec si uvědomil, že mít přístup k moci neznamená to samé jako sám vládnout. Jeho kandidatura na prezidenta vzešla právě z tohoto zklamání.²³⁶ V roce 1989 založil Robertson *Křesťanskou koalici* (Christian Coalition), která převzala vedoucí místo po zaniknuvší *Morální většině* a angažovala se jak na federální, tak na lokální úrovni.²³⁷

Názorová rozpolcenost je pro křesťanskou pravici typická – projevoval se střet mezi „proroky“ (jakým byl Robertson), kteří byli zásadoví, ale ve výsledku nepoužitelní kvůli neochotě ke kompromisům, a mezi „poradci“ (jakým byl Falwell), kteří výměnou za politický vliv zrazovali některé z postojů NCR.²³⁸ Výměnou za podporu v sociálních otázkách zahrnula NCR do svého programu některé z cílů „sekulárních“ konzervativců. Především se jednalo o zvýšení výdajů na obranu, podporu protikomunistických hnutí ve světě, protiinflační politiku a vyrovnaný rozpočet. Přestože si dokázali tato témata důkladně teologicky ospravedlnit, hlavním tématem křesťanské pravice vždy zůstávala sociální problematika.¹

Na přístupu, se kterým se NCR vydala lobbovat do Washingtonu, však lze pozorovat velkou míru naivity. „Věřil jsem, že když zvolíme správného člověka, všechno se vyřeší,“ přiznává Ed Dobson z *Morální většiny*. „Ale neuvědomil jsem si, že z dlouhodobého hlediska se nezmění nic.“²³⁹

²³⁴ UTTER, G.; TRUE, J. *Conservative Christians...*, s. 68.

²³⁵ Ibid. s. 69.

²³⁶ MARLEY, D. *Ronald Reagan and the Splintering...*, s. 867.

²³⁷ UTTER, G.; TRUE, J. *Conservative Christians...*, s. 69.

²³⁸ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 227-228.

²³⁹ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 226.

Závěr

V důsledku sociálních otřesů 60. a 70. let došlo k propuknutí takzvané *kulturní války* mezi náboženskými tradicionalisty na jedné straně a liberálními věřícími a sekularisty na straně druhé. Americká společnost se tak polarizovala okolo řady kontroverzních témat – od přístupu k potratům po roli náboženství ve školství. V důsledku tohoto vývoje došlo k mobilizaci konzervativních křesťanů, kteří se po dlouhou dobu politicky stranili. V roce 1980 se konzervativní křesťané semkli kolem prezidentského kandidáta Ronalda Reagana, který jim vyjádřil podporu. Na základě analýzy vztahu mezi *Novou křesťanskou pravicí* a Ronaldem Reaganem lze dojít k několika závěrům.

Zprvée, prezident sice konzervativním křesťanům vyjadřoval podporu, ta se ale projevovala spíše symbolicky než reálně. S hnutím sice v některých otázkách sympatizoval, sociální problematika však obecně nepatřila mezi jeho primární zájmy. Reaganovou prioritou v domácí politice byla reforma ekonomiky, což ukázal bezprostředně po svém zvolení prezidentem, když odsunul sociální témata na druhou kolej. Za zavřenými dveřmi lze sledovat jen chabé pokusy implementovat cíle NCR do reálné politiky. Přístup Bílého domu a prezidenta Reagana si s odstupem uvědomil i dlouholetý předseda *Národní asociace evangelikálů* Richard Cizik: „Ronald Reagan uměl uspokojit evangelikály, aniž by pro ně cokoli udělal. (...) Symbolicky nás podporoval, ale jinak ne. Bílý dům nevyužil prezidentova vlivu a nelobboval za naše myšlenky v Kongresu.“²⁴⁰

Ne, že by Reagan nevěřil tomu, co říká. Zde je nutné brát v potaz, že mu Demokraté a umírnění Republikáni v Kongresu jednoduše nedovolili schválit legislativu, která by obešla rozhodnutí NS, např. v otázce potratů, protože tato rozhodnutí měla podporu většinové společnosti. Ronald Reagan byl velice zbožným člověkem, jenž často sdílel názory konzervativních křesťanů, náboženské pravice si vskutku vážil a jeho podpora rozhodně nebyla jen pouhým politickým kalkulem, jak si zajistit hlasy v prezidentských volbách. Ani symbolická podpora od prezidenta Spojených států totiž není zanedbatelná. Reagan dodal křesťanské pravici legitimitu, vědomí sounáležitosti a pocit, že někam patří. Otevřel jí dveře do Bílého domu a svou

²⁴⁰ PBS.org. *God in America: "Of God and Caesar"* (transkript dokumentárního filmu).

rétorikou jí opakovaně dával najevo, že jsou mu její cíle blízké. Konzervativní křesťané mu na oplátku dávali své hlasy.

Zadruhé, představitelé NCR však často zveličovali svůj skutečný vliv, aby působili důležitěji, než ve skutečnosti byli, a využívali moci, jež jim lidé přisuzovali, k různým fundraisingovým aktivitám. Je pravděpodobné, že stejným způsobem byla křesťanská pravice zveličována i z druhé strany různými liberálními organizacemi, aby proti NCR mobilizovala veřejné mínění. Odtud pochází představa Reagana jako prezidenta křesťanská pravice. Shrňme-li však výše uvedené poznatky, potvrdila se hypotéza, že Reagan nebyl ideologií NCR natolik ovlivňován, aby se pokoušel politicky prosadit některé její cíle. Jeho politika byla spíše pragmatická a jeho vztah s konzervativními křesťany velice asymetrický. Reagan věděl, že ho křesťanská pravice potřebuje víc, než on ji.

Zatřetí, i přesto, že nedosáhla téměř žádného úspěchu v implementaci svého programu v reálnou politiku, křesťanská pravice se v tomto období etablovala jako silný hráč na americké politické scéně. Paradoxní postavení konzervativních křesťanů výstižně shrnul jeden z jejich tehdejších představitelů, Ed Dobson: „Měli jsme přístup [k prezidentovi]? Ano. Měli jsme vliv? Ano. Navštěvoval prezident a viceprezident naše akce? Ano. Zvali nás na jejich akce? Ano.“ Na otázku jak velká část sociálního programu NCR byla splněna však odpovídá: „Velice malá, kromě toho, že se sociální problematika stala součástí předvolební diskuze v každých následující volbách, což je pozitivní.“²⁴¹

Akademici opakovaně předpovídali slábnutí křesťanské pravice až do jejího úplného vyřazení z politiky. To se však nestalo a i přes reorganizaci celého hnutí v 90. letech se křesťansko-konzervativní lobby stále projevuje jako relevantní. Lze dokonce spekulovat, zda vliv evangelikálů a konzervativních křesťanů nebyl za posledních deset let vyšší než za Reaganova prezidenství. Až budoucí výzkum, například analýza vztahu mezi křesťanskou pravíci a konzervativním Georgem W. Bushem, tuto domněnku potvrdí či vyvrátí. Úspěch Sarah Palinové a hnutí *Tea Party* v současné době naznačuje, že téma náboženství a politiky v USA zůstane aktuální i v následujících letech.

²⁴¹ MARTIN, W. *With God On Our Side*, s. 236.

Summary

The thesis on „Ronald Reagan and the Rise of the New Christian Right“ is an analytical study about the role of religion in American politics during the 1980s. More specifically, the bachelor’s thesis aims to explain Ronald Reagan’s relationship with the New Christian Right and to decide whether he can be considered a president of the Christian Right, as he is often portrayed.

The paper is divided into three chapters. The first chapter explains the emergence of the conservative Christian sentiment as a response to social and cultural upheavals of the 1960s and the 1970s and as part of the so-called Culture War. The second chapter defines the New Christian Right, its ideology and introduces the movement’s key actors and organizations. The core part of the thesis is the third chapter, which specifically deals with Ronald Reagan. It is subdivided into seven chapters. From the way the evangelicals rallied around Reagan’s candidacy for president in 1980 to his attitude toward various social issues, the thesis one-by-one explains the relationship between the conservative president and the Religious Right.

Based on the analysis of Reagan’s approach to social issues and policies, the thesis presents several conclusions. First of all, it concludes that while Reagan was a deeply religious man, his endorsement of the New Christian Right was rather symbolic. He was sympathetic to their cause, however he would seldom use his influence as a president to try and implement the movement’s program into actual policy. He would support them rhetorically and allow the most prominent members to visit the White House from time to time for a photo-op, and in return they would get him the evangelical constituency’s votes. Furthermore, the thesis explains that while the New Christian Right movement failed at making a significant impact on American politics in the form of legislation or constitutional amendments, it did establish itself as a strong political lobby on both federal and state levels.

To answer the original question, whether Reagan was a president of the Christian Right or not, we can persuasively conclude that he was not influenced by the movement’s ideology, at least not to the extent that it is sometimes assumed. By offering his support however, even if it was symbolic, he did play a role in elevating this large bloc of potential voters and turning it into a legitimate political force.

Použitá literatura

Primární zdroje

REAGAN, Ronald. Život jednoho američana: paměti prezidenta. Praha: Prostor. 1997.

Projevy

BUCHANAN, Patrick J. *Patrick J. Buchanan - Official Website* [online]. 17.7.1992 [cit. 2011-03-27]. 1992 Republican National Convention Speech . Dostupné z WWW: <<http://buchanan.org/blog/1992-republican-national-convention-speech-148>>.

REAGAN, Ronald. *Ronald Reagan Presidential Library* [online]. 15.3.1982 [cit. 2011-05-08]. Address Before a Joint Session of the Alabama State Legislature in Montgomery. Dostupné z WWW: <<http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1982/31582b.htm>>.

REAGAN, Ronald. *Ronald Reagan Presidential Library* [online]. 31.5.1987 [cit. 2011-05-14]. Remarks at the American Foundation for AIDS Research Awards Dinner. Dostupné z WWW: <<http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1987/053187a.htm>>.

REAGAN, Ronald. *Ronald Reagan Presidential Library* [online]. 23.8.1984 [cit. 2011-05-08]. Remarks at an Ecumenical Prayer Breakfast in Dallas, Texas. Dostupné z WWW: <<http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1984/82384a.htm>>.

Dokumenty

Justia.com : US Supreme Court Center [online]. 2004-2011 [cit. 2011-04-01]. ENGEL V. VITALE, 370 U. S. 421 (1962). Dostupné z WWW: <<http://supreme.justia.com/us/370/421/case.html>>.

Justia.com [online]. 19.6.1961 [cit. 2011-05-09]. TORCASO V. WATKINS, 367 U. S. 488 (1961). Dostupné z WWW: <<http://supreme.justia.com/us/367/488/>>.

Justia.com [online]. 11.6.1986 [cit. 2011-05-13]. THORNBURGH V. AMER. COLL. OF OBSTETRICIANS, 476 U. S. 747 (1986). Dostupné z WWW: <<http://supreme.justia.com/us/476/747/>>.

The Pew Forum on Religion & Public Life. *U.S. Religious Landscape Survey : Religious Affiliation: Diverse and Dynamic*. Washington D.C.: Pew Research Center, 2008. 207 s.

THURMOND, Storm. *Library of Congress* [online]. 18.5.1982 [cit. 2011-05-09]. Bill Summary & Status: 97th Congress (1981 - 1982) - S.J.RES.199. Dostupné z WWW: <<http://thomas.loc.gov/cgi->

bin/bdquery/z?d097:SJ00199:@@@L&summ2=m&/home/LegislativeData.php?n=BS
S;c=97|>.

THURMOND, Storm. *Library of Congress* [online]. 24.3.1983 [cit. 2011-05-09]. Bill Summary & Status: 98th Congress (1983 - 1984) - S.J.RES.73. Dostupné z WWW: <<http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/D?d098:1:./temp/~bdUyoR:@@@L&summ2=m&/home/LegislativeData.php?n=BSS;c=98>>.

Tisk

RESTON, James. *Washington Post* [online]. 5.6.1987 [cit. 2011-05-08]. Kennedy And Bork. Dostupné z WWW: <<http://www.nytimes.com/1987/07/05/opinion/washington-kennedy-and-bork.html>>.

The New York Times [online]. 22.2.1985 [cit. 2011-05-17]. President Says Bible Can Provide Answers. Dostupné z WWW: <<http://www.nytimes.com/1985/02/22/us/president-says-bible-can-provide-answers.html>>.

Ostatní

Lyn Nofziger Interview, Miller Center, University of Virginia, *Ronald Reagan Presidential Oral History Project*, 15-16.5.2003 [cit. 2011-05-04]. Dostupné z WWW: <http://millercenter.org/academic/oralhistory/news/2007_0330>.

PBS.org [online]. 11.10.2010 [cit. 2011-04-01]. *God in America: "Of God and Caesar"* (transkript dokumentárního filmu). Dostupné z WWW: <<http://www.pbs.org/godinamerica/transcripts/hour-six.html>>.

Ronald Reagan Presidential Library [online] [cit. 2011-05-04]. Facts about Ronald Reagan. Dostupné z WWW: <<http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/facts.html>>.

SCHORR, Daniel. *Los Angeles Times* [online]. 3.1.1988 [cit. 2011-05-04]. REAGAN RECANTS: His Path From Armageddon to Detente. Dostupné z WWW: <http://articles.latimes.com/1988-01-03/opinion/op-32475_1_president-reagan>.

Sekundární literatura

Knihy

ALLITT, Patrick. *Religion in America Since 1945: A History*. New York: Columbia University Press, 2003. 384 s.

BERKIN, Carol, et al. *Making America: A history of the United States: Volume II: Since 1865*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1995. 490 s.

- BERLET, Chip. *Eyes Right!: Challenging the Right-Wing Backlash*. South End Press: Boston, 1995. 396 s.
- BLOUNT, Jackie M. *Fit to teach: same-sex desire, gender, and school work in the twentieth century*. Albany, NY: State University of New York Press, 2005. 242 s.
- BROMLEY, David G.; SHUPE, Anson. *New Christian politics*. Macon: Mercer University Press, 1984. 304 s.
- CANNON, Lou. *President Reagan: The Role of a Lifetime*. New York: Public Affairs, 2000. 920 s.
- CHAPMAN, Roger. *Culture Wars: An Encyclopedia of Issues, Viewpoints, and Voices, Volume 1*. Armonk: M.E. Sharpe, Inc., 2010. 670 s.
- DALLEK, Robert. *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*. Cambridge: Harvard University Press, 1999. 256 s.
- DIAMOND, Sara. *Spiritual Warfare: The Politics of the Christian Right*. Cambridge: South End Press, 1989. 292 s.
- DJUPE, Paul; OLSON, Laura. *Encyclopedia of American Religion and Politics*. New York: Facts On File, 2003. 512 s.
- DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. *Spojené státy americké: Společnost & politika*. Praha: Libri. 2002.
- GREEN, John C.; ROZELL, Mark J.; WILCOX, Clyde. *The Christian right in American politics: marching to the millennium*. Washington D.C.: Georgetown University Press, 2003. 308 s.
- HAMBY, Alonzo L. *Outline of U.S. History*. Washington: Bureau of International Information Programs. U.S. Department of State, 2005, 367 s.
- HAYWARD, Steven F. *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution 1980-1989*. New York: Crown Forum, 2009. 768 s.
- HAYWARD, Steven F. *The Age of Reagan : The Fall of the Old Liberal Order, 1964-1980*. První vydání. New York: Three Rivers Press, 2001. 811 s.
- HULSETH, Mark. *Religion, Culture and Politics in the Twentieth-Century United States*. New York: Columbia University Press, 2007. 192 s.
- KINCHENLOE, Joe L. *Understanding the New Right and its Impact on Education*. Bloomington, Indiana: Phi Delta Kappa. 1983.
- LAMBERT, Frank. *Religion in American Politics: A short history*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2008. 294 s.

MARTIN, William. *With God On Our Side : The Rise of the Religious Right in America*. Druhé vydání. New York: Broadway Books, 2005. 426 s.

MOUNTJOY, Shane. *Engel v. Vitale : School Prayer and the Establishment Clause*. New York: Infobase Publishing, 2007. 128 s.

SHIRLEY, Craig. *Rendezvous with Destiny: Ronald Reagan and the Campaign that Changed America*. Wilmington, Delaware: ISI Books, 2009. 740 s.

SHUPE, Anson. *New Christian politics*. Macon: Mercer University Press, 1984. 288 s.

SWATOS, Jr., William H. *Encyclopedia of Religion and Society*. Walnut Creek: AltaMira Press, 1998. 604 s.

UTTER, Glen H.; STOREY, John W. *The Religious Right*. Santa Barbara: ABC-CLIO, Inc., 2003. 383 s.

WALD, Kenneth D.; CALHOUN-BROWN, Allison. *Religion and Politics in the United States*. Pátá edice. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2007. 448 s.

WILLS, Garry. *Reagan's America: Innocents At Home*. Garden City, New York: Doubleday & Company, Inc., 1987. 592 s.

Články v odborných časopisech

LUGG, Catherine A. The Christian Right: A Cultivated Collection of Interest Groups. *Educational Policy*. 2001, 15, 1, s. 41-57.

MARLEY, David J. Ronald Reagan and the Splintering of the Christian Right. *Journal of Church and State*. Autumn 2006, 48, 4, s. 851-868.

MEAD, Walter Russell. God's Country. *Foreign Affairs*. 2006, vol. 85, September/October, s. 24-43.

MOONEY, Christopher. The Politics of Morality Policy. *Policy Studies Journal*. 1999, 27, 4, s. 675-680.

RABKIN, Jeremy. The Supreme Court in the culture wars. *Public Interest*. Fall 1996, 125, s. 3-26.

RIBUFFO, Leo; SHRIBMAN, David. *The New Christian Right in Historical Context: A Conversation with Leo Ribuffo and David Shribman*. Center Conversations: Ethics and Public Policy Center. 1.6.2001, 12, s. 1-14.

SMITH, Christopher E.; HENSLEY, Thomas R. Unfulfilled Aspirations: The Court-Packing Efforts of Presidents Reagan and Bush. *Albany Law Review*. 1993-1994, 57, 4.

TOBIAS, Carl W. Rethinking federal judicial selection. *Brigham Young University Law Review*. 1993, 4, Fall, s. 1269.

Tisk

BARRY, Dan. *The New York Times* [online]. 25.6.2009 [cit. 2011-05-13]. Inside the John Birch Society. Dostupné z WWW: <http://www.nytimes.com/interactive/2009/06/25/us/20090626_land_john_birch_society/index.html>.

CHADDOCK, Gail R. *The Christian Science Monitor* [online]. 7.7.2005 [cit. 2011-05-08]. Court nominees will trigger rapid response. Dostupné z WWW: <<http://www.csmonitor.com/2005/0707/p02s01-uspo.html>>.

DOUTHAT, Ross. The Changing Culture War. *The New York Times* [online]. 6.12.2010, [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.nytimes.com/2010/12/06/opinion/06douthat.html>>.

God Without the Godfather: How Will the Religious Right Get on Without Jerry Falwell?. *The Economist* [online]. 17.5.2007 [cit. 2011-04-14]. Dostupné z WWW: <http://www.economist.com/node/9196429?story_id=E1_JTJGQNJ>.

MARUS, Robert; WARNER, Greg. *Associated Baptist Press* [online]. 8.6.2004 [cit. 2011-05-04]. Ronald Reagan's ascent to office paralleled rise of Religious Right . Dostupné z WWW: <<http://www.abpnews.com/content/view/2147/117/>>.

PAGE, Susan; GROSSMAN, Cathy Lynn. Falwell Was a Uniter and a Divider. *USA Today* [online]. 31.7.2007, [cit. 2011-04-11]. Dostupný z WWW: <http://www.usatoday.com/news/religion/2007-05-15-falwell-obit_N.htm>.

RAUS, Daniel. Český rozhlas [online]. 26.5.2007 [cit. 2011-04-14]. *Jerry Falwell a politika v USA*. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/348456>.

Roe v Wade: Key US abortion ruling . *BBC* [online]. 10.12.2004, [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/49315.stm>>.

RUDIN, Ken. *Washington Post* [online]. 22.10.1999 [cit. 2011-05-13]. Wade-ing In On Abortion. Dostupné z WWW: <<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/campaigns/junkie/archive/junkie102299.htm>>.

VRIES, Lloyd De. *CBS News* [online]. 15.5.2007 [cit. 2011-04-14]. *A Biography of Jerry Falwell*. Dostupné z WWW: <<http://www.cbsnews.com/stories/2007/05/15/national/main2806425.shtml>>.

WILL, George F. *The Washington Post* [online]. 31.5.1998 [cit. 2011-05-04]. The Cheerful Malcontent. Dostupné z WWW: <<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/daily/may98/will31.htm>>.

Ostatní

Fair [online]. 26.2.1996 [cit. 2011-05-05]. Pat Buchanan in His Own Words. Dostupné z WWW: <<http://www.fair.org/index.php?page=2553>>.

HUTSON, James. *Library of Congress* [online]. 1998 [cit. 2011-04-01]. A Wall of Separation. Dostupné z WWW: <<http://www.loc.gov/loc/lcib/9806/danpre.html>>.

KAY, Trey; GEORGE, Deborah; BUMGARDNER, Stan. *American RadioWorks* [online]. c2011 [cit. 2011-04-01]. The Great Textbook War. Dostupné z WWW: <<http://americanradioworks.publicradio.org/features/textbooks/>>.

O'BRIEN, David M. *History News Network* [online]. 4.4.2005 [cit. 2011-05-11]. Why Many Think that Ronald Reagan. Dostupné z WWW: <<http://hnn.us/articles/10968.html>>.

On the Issues [online] [cit. 2011-05-05]. Ronald Reagan in Dutch. Dostupné z WWW: <http://www.issues2000.org/Archive/Dutch_Ronald_Reagan.htm>.

RUDIN, Ken. *Washington Post* [online]. 22.10.1999 [cit. 2011-05-13]. Wade-ing In On Abortion. Dostupné z WWW: <<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/campaigns/junkie/archive/junkie102299.htm>>.

WACKER, Grant. *National Humanities Center* [online]. 2000 [cit. 2011-04-07]. The Christian Right. Dostupné z WWW: <http://nationalhumanitiescenter.org/tserve/twenty/tkeyinfo/chr_rght.htm>.

WERTHEIMER, Linda. *National Public Radio* [online]. 23.6.2006 [cit. 2011-04-12]. Evangelical: Religious Right Has Distorted the Faith. Dostupné z WWW: <<http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5502785>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Geografické rozložení věřících v USA (mapa)

Příloha č. 2: Evangelikální protestanti v USA (mapa)

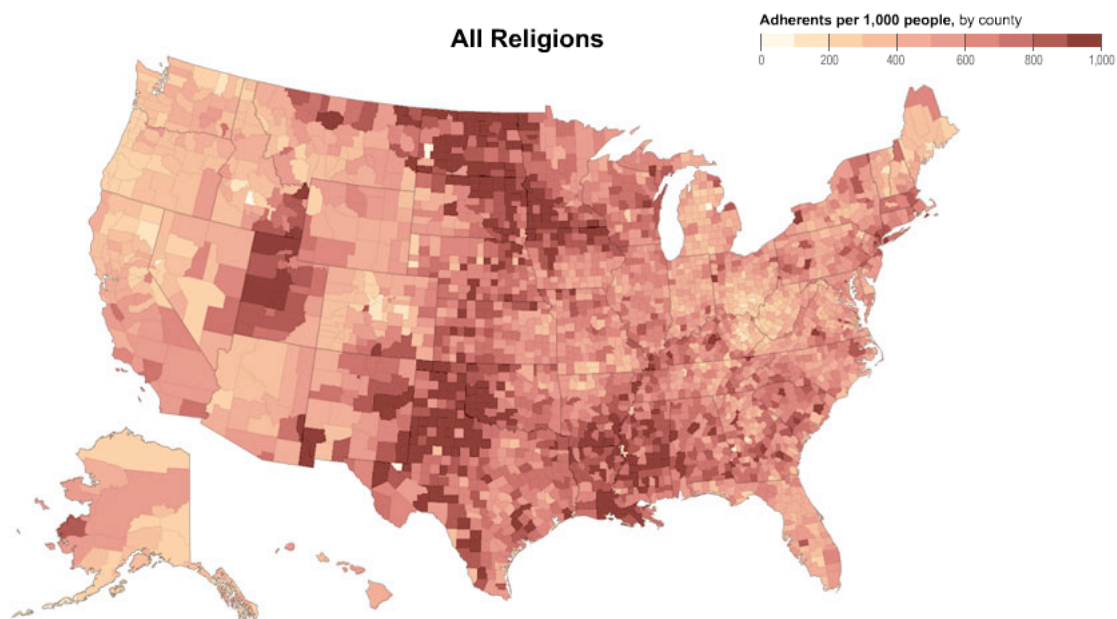
Příloha č. 3: Prezidentské volby v roce 1980 (mapa)

Příloha č. 4: Prezidentské volby v roce 1984 (mapa)

Příloha č. 5: Nejvýznamnější protestantské denominace (graf)

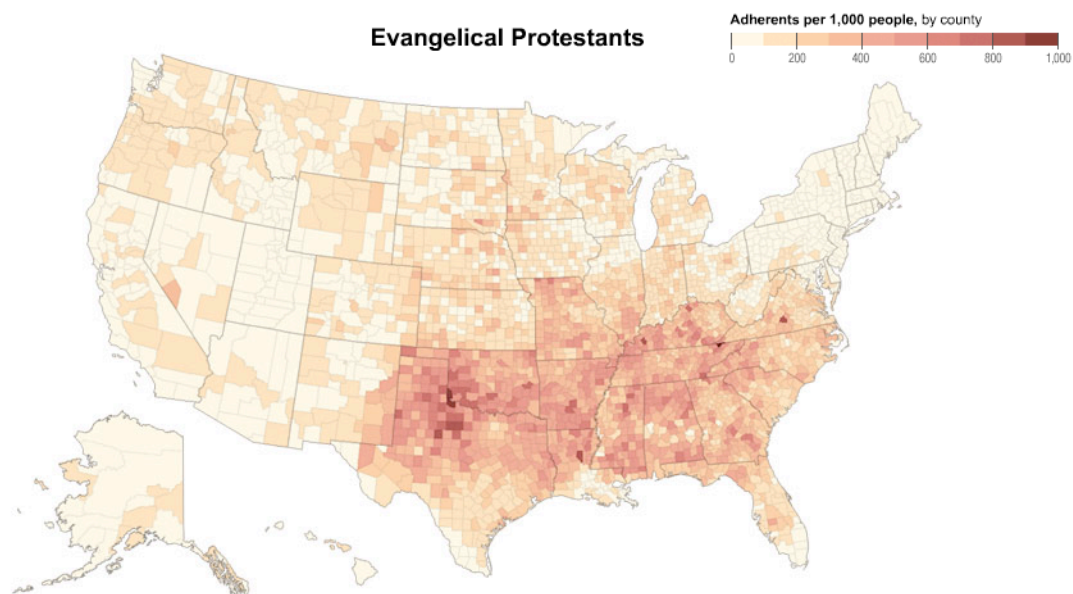
Přílohy

Příloha č. 1: Geografické rozložení věřících v USA

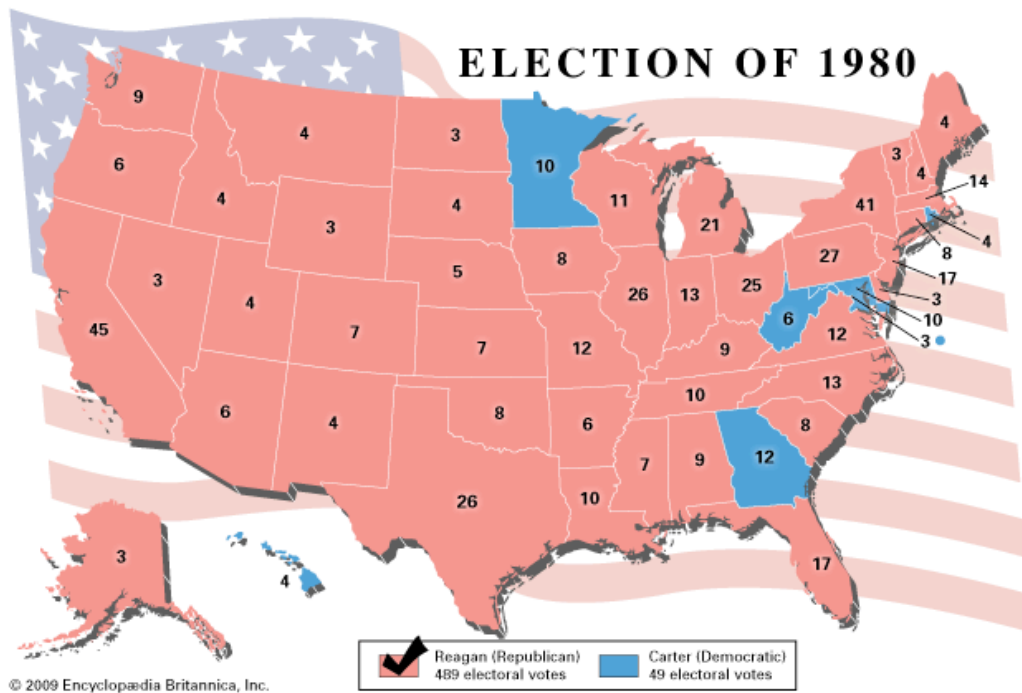
Zdroj: http://www.time.com/time/covers/20061030/denomination_nation/

Příloha č. 2: Evangelikální protestanti v USA

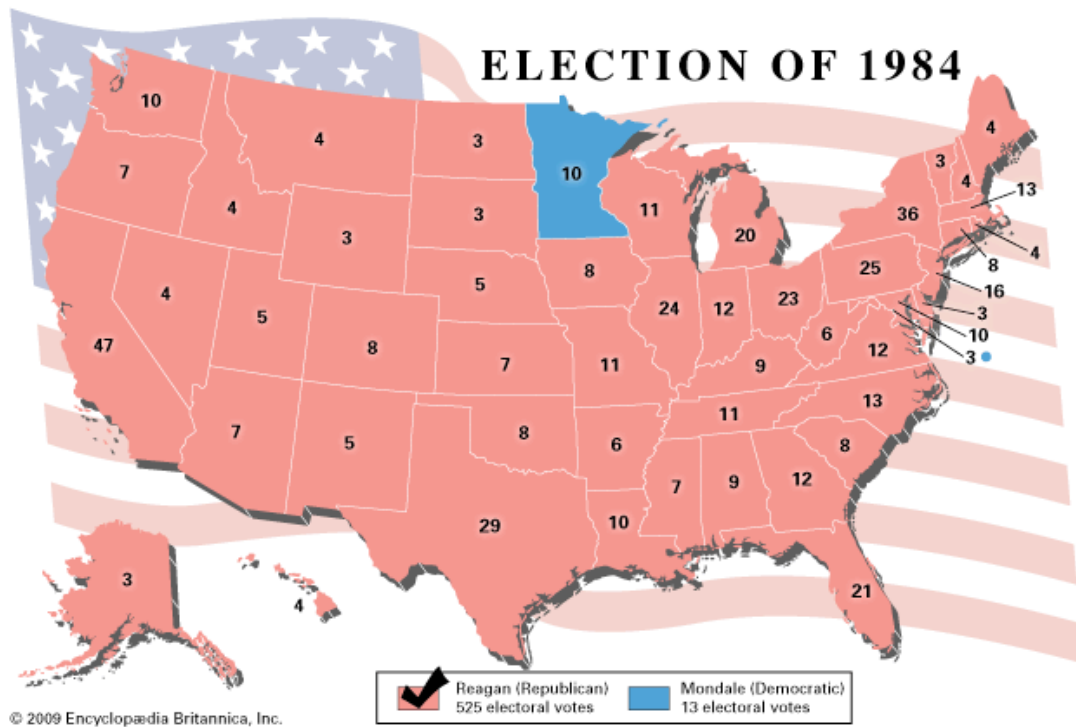
Zdroj: http://www.time.com/time/covers/20061030/denomination_nation/

Příloha č. 3: Tematická mapa USA: Prezidentské volby v roce 1980

Zdroj: <http://www.britannica.com/EBchecked/media/67696/Results-of-the-American-presidential-election-1980-Presidential-Candidate-Political>

Příloha č. 4: Tematická mapa USA: Prezidentské volby v roce 1980

Zdroj: <http://www.britannica.com/EBchecked/media/67697/Results-of-the-American-presidential-election-1984-Presidential-Candidate-Political>

Příloha č. 5: Nejvýznamnější protestantské denominace

Large Denominations and Protestant Religious Traditions

	Total Population	All Protestants	Evangelical Protestant Churches	Mainline Protestant Churches	Hist. Black Protestant Churches
	%	%	%	%	%
Baptist	17.2	33.5	41	10	64
Southern Baptist Convention	6.7	13.1	26	0	0
Independent Baptist in the Evangelical Trad.	2.5	4.9	10	0	0
National Baptist Convention	1.8	3.5	0	0	26
American Baptist Churches in the USA	1.2	2.4	0	7	0
Independent Baptist in the Hist. Black Trad.	0.5	0.9	0	0	7
Methodist	6.2	12.1	1	30	9
United Methodist Church	5.1	9.9	0	28	0
African Methodist Episcopal	0.4	0.7	0	0	6
Lutheran	4.6	9.0	7	16	0
Evangelical Lutheran Church in America	2.0	3.8	0	11	0
Lutheran Church, Missouri Synod	1.4	2.7	5	0	0
Nondenominational	4.5	8.9	13	5	3
Nondenominational evangelical churches	1.2	2.3	4	0	0
Nondenominational charismatic churches	0.5	1.0	2	0	0
Nondenominational fundamentalist churches	0.3	0.5	1	0	0
Pentecostal	4.4	8.5	13	0	14
Assemblies of God	1.4	2.8	5	0	0
Church of God in Christ	0.6	1.1	0	0	8
Church of God Cleveland, Tennessee	0.4	0.7	1	0	0
Presbyterian	2.7	5.2	3	10	0
Presbyterian Church USA	1.1	2.2	0	6	0
Presbyterian Church in America	0.4	0.8	2	0	0
Restorationist	2.1	4.0	6	2	0
Church of Christ	1.5	3.0	6	0	0
Disciples of Christ	0.3	0.6	0	2	0
Anglican/Episcopal	1.5	3.0	<0.5	8	0
Episcopal Church in the USA	1.0	2.0	0	6	0
Anglican Church	0.3	0.5	0	2	0
Holiness	1.2	2.2	4	0	2
Church of the Nazarene	0.3	0.5	1	0	0
Free Methodist Church	0.3	0.5	1	0	0
Congregationalist	0.8	1.5	<0.5	4	0
United Church of Christ	0.5	1.0	0	3	0
Adventist	0.5	0.9	2	0	0
Seventh-Day Adventist	0.4	0.8	2	0	0
Reformed	0.3	0.5	1	1	0
Anabaptist	<0.3	0.4	1	<0.5	0
Pietist	<0.3	<0.3	<0.5	0	0
Friends	<0.3	<0.3	0	1	0
Other Evangelical/Fundamentalist	0.3	0.5	1	0	0
Other/Protestant nonspecific	4.9	9.5	7	14	8
	51.3%	100	100	100	100

Zdroj: The Pew Forum on Religion & Public Life. *U.S. Religious Landscape Survey : Religious Affiliation: Diverse and Dynamic*. Washington D.C.: Pew Research Center, 2008. 207 s.